МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

СВЕТ арадувл 1923 шера денз

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойи Грозненски городскойи комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 68 (2693)
Ера
23
август
1962 шу
Мах 2 кеп.

КПСС ОБКОМЕ

СИХХА АЛСАМЪЯККХА ШУРА

ГРОЗНЕНСКИ ПРОИЗВОДСТВЕННИ УПРАВЛЕНЕ БОАХАМАШКА ШУРА ЯККХАРЕИ КИЙЧЪЯРЕИ ПЛАНАШ КХОАЧАШЪЕЛГА БЕХКТОКХАМЕ ГIУЛАКХ ЦА ЛОАРХIАШ ХИЛАРА ХЬАКЪЕХЬА

Грозненски производственни управлене (начальник нов. Илюхин, КПСС обкома парторг нов. Калагов) колхозашкеи совхозашкеи, Iулашкара доахан дийба доллашехьа а, соахкарчул кIезигагIа йоаккх шура. Из бахьан долаш цар Iалашдац шуреи шурий продукташи кийчъяра йола паччахьалкхен план кхоачашъелга. Ах шера йола шура кийчъяра план ерригача управлене гIолла 80 процент мара кхоачашъяьяц, паччахьалкхенга дIакхаьчаяц 2580 тонн шура.

Къаьстта чIоагIа тIехьадус шура кийчъяра йола ах шера план 81 процент мара кхоачаш ца яь Грозненски района (КПСС райкома секретарь нов. Дудник), 70 процент мара кхоачаш ца яь Урус-Мартана района (КПСС райкома секретарь нов. Ибрагимов) боахамаш, 83 процент мара кхоачаш ца яь Грозненски опорно-хьоккхама совхоз (директор нов. Шаго, парторганизаце секретарь нов. Сунцов), 64 процент мара кхоачаш ца яь «Горячеисточненский» совхоз (директор нов. Максименко, парторганизаце секретарь нов. Грушецкий), 60 процент мара кхоачаш ца яь «Горец» яха совхоз (директор нов. Божко, парторганизаце секретарь нов. Горбанев).

Июль бетта мошача хьажкIашца, шекара свеклаца, концентрированнии кхычеи доакъарашца доахан дика кхабара йоккхий торонаш хинна йоллашехьа а, шура дукхагIа хьайоаккхилга а кийчъелга а Iалашдаьдац Грозненски производственни управлене колхозашеи совхозашеи. Ерригача зоне гIолла июнь бетта кийчъяь шура 2479 тонни, хIаьта июль бетта кийчъяьр 2477 тонни мара яцар. Урус-Мартана района боахамашка июнь бетта 610 тонн кийчъяьй, хIаьта июль бетта — 585 тонн. «Горец» яхача совхозе июль бетта юкъера лаьрхIача хIара Iаттагара яьккха шура июнь бетта яьккхачул 11 килограмм кIезигагIа я.

Хьежача гучадаьннад, Грозненски производственни управленера колхозаши совхозаши шура сихха алсамъяьккха йиш йолаш хилар, цхьабакъда, цу гIулакха йолаш йолча торонех пайда эцац. Детта доахан меца леладу, эсала я уж доажадеш йола даьгIенаш. Детта доахан даим даьгIенашка лагерашка леладара кийчо яьяц дукхагIа йолча колхозашеи совхозашеи, кIалъотта кхоалленаш вIаштIехьъяьха хилац. Хьайбаш ара маьлха кIал е Iай доахан чудоахкадеча йIайхача помещенешка латт. Фермашка кхоачамболлаш хьайши хий меладу нийши яц.

Шурий хьоанали цун товарностьи меллий а хьожаш, боаггIача тайпара тIахьожам лоаттабац боахамий специалисташа. Юххьанца фермашка шурийна еш йола учет кегаенна я.

«Горскнефть» яхача мехкдаьтта промыслови управлене кулгалхоша — новкъосташа Карниловеи Сазоновеи, КПСС обкомо дуккхаза шоашка дIаяьха доллашехьа, кхы дикагIа вIаштIехьдалийтац Грозненски совхоза хьайбай фермаш хица Iалашъелга. Из бахьан долаш доаханна хан-ханнахьа хий меладе йиш хилац, дукха шура эшалу.

Мошача хьажкIашца, шекара свеклаца, концентрированни доакъарашца детта доахан кхоабилга тоадар, рациона юкъе кхы тIа карбомид яхийтар, хан-ханнахьа хий меладар бахьан долаш 3—5 дийнахьа хIара денни буси 470 килограмм йолаш шура тIакхийттай Грозненски совхозе, «Горец» яхача совхоза цхьоалагIча отделене — 200 килограмм, «Самашкинский» яхача совхоза йиълагIча отделене — 290 килограмм, «Горячеисточненский» яхача совхозе — 144 килограмм. Долче, шура дукхагIа яккхара эша торонаш йолаш я, телхар хIама дац Грозненски производственни управлене боахамашкарча цхьаболча кулгалхошеи специалисташеи пачхаьалкхен дисциплина гIулакх лохача боараме леладар, шура кийчъяра оттаяь паччахьалкхен план кхоачашъяра гIулакх цар бехктокхам ца хеташ леладар мара. Цар телхаяьй КПСС обкомои республика Министрий Советои массехказзаенна доахан чусоцадаь кхабареи детта доахан мошача хьажкIашца, шекара свеклайца, концентрированнии кхычеи доакъарашца дукхагIа кхабареи хьакъехьара указанеш.

Грозненски производственни управлене кулгалхоша нн. Илюхинеи Калаговеи, КПСС Грозненскии Урус-Мартанеи райкомий секретараша нн. Дудникеи Ибрагимовеи е йоагтIаш йола выводаш яьяц КПСС обкома бюрос дуккхаза а шоашта хьалхадахарах, цар хIанзалца дикка къоастадаьдац шура яккхараи кийчъяраи колхозаши совхозаши тIехьаюсаш дола бахьанаш. Бокъонца шоаш теркам а беш, боахамашка доахан нийса кхоабилга вIаштIехьдаккха дезача метте, укхаза управленешкеи райкомашкеи боахамий кулгалхой кхайка тIабоалабарахи цар дешага ладувгIарахи кхоачам а бийя Iа.

Доахан кхоабилга вIаштIехьдаккхара, шура яккхареи кийчъяреи гIулакха юкъе доккхий кхоачамбоацараш Сунженски, Гудермесски, Наурски производственни управленей дуккхача колхозашкеи совхозашкеи а хилар белгалдаьккхар КПСС обкома бюрос. Республика дукхагIа йолча районашка Iалаьмате во леладу бахача нахагара шуреи шурий продукташи ийяра гIулакх.

КПСС обкома бюрос декхарийла яьй Грозненски производственни управлени, КПСС Грозненски, Урус-Мартана, Ачхой-Мартана, Советски райкомаш, совхозий директораши колхозий председателаши, боахамий партийни организацеш детта доахан мадуъа мошача хьажкIашца, шекара свеклайца, силосаца, концентрированнии кхычеи доакъарашца кхабийта. Шура сихха алсамъяккханза а хIара колхозои совхозои укх гарггарча деношка шера йола шура кийчъяра план кхоачашъелга Iалашдергдолча боарамга из кхоачаянза а яргъяц.

Доакъарий рационашца эшшача боараме белокаш хилийтара барда тIакхахьа а доаханна хьувкха а беза, царна бобови культурай баьцаш хьувкхара йолча торонех пайда эца а совнагIа хьожаяь карбомид тела а еза. КIира ха ялалехьа хIара шурий-товарни ферме доаханна ейя кхоалленаш йинза а эшаш йола инвентарь кийчъянза а яргъяц. Хьателаш йолча шурий хьоанал меллий хьожаш тIахьожам лоаттабе а шурий товарность 90 процентал чухнахьа йоацаш хилийта а еза.

Производственни управленеш, КПСС райкомаш, райисполкомаш, юртийи поселкови Советаш, совхозий директораш, колхозий председателаш декхарийла ба 7-гIа ноябрь тIакхачалехьа шера план кхоачаши тIехкхоачаши елга Iалашдергдолаш, бахача нахагара шура эцара болх тоабе.

Хлебопродуктай управлени (нов. Чадов) декхарийла я колхозашеи совхозашеи енна заявкаш йизза Iалашъергйолча боараме деттача доаханна комбинированни доакъараш кийчъделга укх гарггарча деношка Iалашде.

Грозненски производственни управлене начальника нов. Илюхинеи КПСС обкома парторга нов. Калаговеи теркам тIабохийт КПСС обкома бюрос колхозашкеи совхозашкеи доахан нийса кхоабилга а шура алсамйоаккхилга а теркалдеш ца хилара — дерригача боахамаша шура кийчъяра йола шера план кхоачашъелга Iалашдергдола гIулакх динза уж барг ца хилара.

Парте обкома бюрос КПСС Грозненски, Урус-Мартана, Ачхой-Мартана, Советски райкомий секретараш болча нн. Дудникагара, Ибрагимовгара, Даурбековгара, Дениловгара хьадийхар доахан кхабара гIулакх дика вIаштIехьдоаккхилгеи шура кийчъе аьнна оттаяь планаш бокъонца кхоачашъергйолаш боахамашка шура алсамйоаккхилгеи.

Паччахьалкхен шура кийчъяра йола ах шера план кхоачаш ца ярахи детта доахан дикагIа кхоабилга вIаштIехьдаккха аьнна енна хинна указанеш массехказзa толха а яь, 1961 шерарчул шура кIезигьяйтарахи шура яккхара боарам лохбарахи Грозненски совхоза директора нов. Шагонеи «Горячеисточненский» совхоза директора нов. Максименконеи выговораш яьй. Грозненски совхоза партокома секретара нов. Сунцоваи, «Горячеисточненский» совхоза парторганизаце секретара нов. Грушецкенеи дIахайтад шура йоаккхилгеи кийчъелгеи кIезигдалийтача отделенейи фермайи кулгалхошцарча, юрта боахама специалисташцарча гIулакха уж принцип йоацаш а мела а хилар.

Нохч-ГIалгIай совнархоза (нов. Евсеенко) тIадиллад 1962—63 шераш чакхдалалехьа Грозненски юрта районерча совхозаштеи колхозаштеи хий мел эш а хьежа, «Горскнефта» НПУ район хица Iалашъяра гIулакх овлангара денз тоадара хьакъехьарча дешага хьожилга.

МОСКВА. 1962 шера 18 август. Советски халкъо яьккхача кердача, шийна нийсса кхы йоацача коталонна — летчикаша-космонавташа Андриян Григорьевич Николаевеи Павел Романович Поповичеи лехкаш долча «Восток-3», «Восток-4» яхача космически кемашца дуккхача хана яьча групповой полета хетаяь ЦIеча майдан тIа хинна столицерча къахьегамхой митинг.

Сурта тIа: Мавзолея трибуне. В. Кошевой сурт. ТАСС фотохроника.

Летчикашца-космонавташца А. Г. Николаевцеи П. Р. Поповичацеи вIашагIкхетара хетаяьча митинге

Новкъоста Н. С. ХРУЩЕВА даь къамаьл

Дукха деза новкъостийи доттагIийи!

Дукха деза са мехкахой!

Вай планета гражданаш!

Космоса турпалашца торжественно вIашагIкхета кхозалагIа гуллу советски нах ЦIеча майдане. ХIара керда космически полет массаза ю кIоаргагIа чудовл вай космоса, цун къайленаш караерзаю.

Шу совгIа хьалхагIа вай вIашагIкхийттар укхаза эггара хьалхарча космонавтаца, Советий мехка гражданинаца Юрий Алексеевич Гагаринца. Цо исторе чухь эггара хьалха лаьттан шара гонахьа го баьккхар эггара хьалхарча советски космически «Восток-1» яхача кемаца.

ДIадахача шера вай вIашагIкхийттар «Восток-2» яхача космически кемаца лаьттан шара 17 совгIа го баьккхача шоллагIча советски космонавтаца — Герман Степанович Титовца.

ХIаьта тахан вай цхьатарра моаршал хоатт укхаза сигларча кердача шин вешийга космически шолабаьрашка — вай дукха безача турпалашка Андриян Григорьевич Николаевгеи Павел Романович Поповичагеи. Космос караерзаяра хьакъехьа керда этап шийх хула сийлахь-доккха денал дола гIулакх даьд цар.

Турпалий-космонавтий хестабеш сий делга Москверча къахьегамхой Iалаьмате дика традици а хинна, вай халкъа, дерригача дунен дикагIа болча наьха дог гIоздоаккха цIей а хинна дIаэттад. Советски наха доккхал ду космос караерзаяра хьакъехьа пионер а хинна вай социалистически мохк дIаоттарах. КIоаргга символични а законах доагIаш а деций космос караерзаеш яьхача коталоний е цIей вай укхаза, сийлахь-воккхача Ленина хьаяь дунен тIа эггара хьалхара социалистически паччахьалкхе хьахилар хIара шера дездеча укх ЦIеча майдане белгалдоаккхаш хилар.

Летчикий - космонавтий Андриян Григорьевич Николаевеи Павел Романович Поповичеи яь групповой полет — из Iилмаи техникаи, экономикаи культураи карагIдаьнна цецвоаккхаш дола хIама да, из адамий хьаькъала керда котало я. Групповой полет — из планеташта юкъе буллача новкъа баьккха холуш бола керда боккха гIа ба. Советски нах къаьстта гIадбуг иштта дола, денал дола исторически гIулакх дара сий духхьал вай Советски паччахьалкхенга, вай халкъага кхачаро. Вай халкъа карагIдаьлар мохк промышленни, Iилма технически, культурни хьакъехьа кийчбе а, керттерадар де — шоашца нийсъе кхы йоаца полеташ е йиш йола бокъонца дика тоадаь космически кемаш хьадаь бола Iилмахой, конструктораш, инженераш, болхлой кийчбе а. Вай мехко керда саг хьалкхеваьв. Цунна дика довз Iилмана карагIдаьнна эггара кердагIдараш, кхетаме леладу космически кемаш, дерригa адамаш цецдоаха тIа-тIа доккхагIа денал дола гIулакхаш ду.

Вай халкъа карагIдаьнначун лоархIам къаьнача дунен викалаш фуннагIа даь а лохбе гIортарах, хIаьта уж тайпа нах хIанз а болаш ба, — царна из дулургдац! Из де йиш яц. США хьалха хинна президент Трумэн вай космонавтий керда полет хилар бакъ ца де а гIийртав, советски наха космосе групповой полет елга бакъхилар дIахьокхилга дIадехаш а хиннав. Цхьабакъда, цунна духхьал цаI карагIдаьннад — кхыметтел ший яр санна уйлаш йола нах а шийх белабаьб цо.

Вай коталоний хьаст — из социалистически система, социалистически ларда тIара боахам, вай паччахьалкхен социалистически строй я. Советски наха хов нана мохк, цун экономика, Iилма, культура дегIайоалаеш даьха дерригa толамаш Владимир Ильич Ленина цIерца, цо хьаяьча Коммунистически парте беча балхаца хадданза дувзаденна хилар. Саго цIаккха а е йиш йола, эггара тIехйола кхоаненга йода полет Ленина яьй. Цо оттадаьд социалистически революце лозунг, капитализм дIаяккхареи болхлой класса, къахьегача халкъа Iаьдал оттадареи лозунг, халкъий машараи иразаи тIехьа лоаттабеча къовсама лозунг.

ХIаа, из яр цхьаннена а юлургйоаца гениальни уйлан полет, халкъах, из творчески хIама дулургдолаш хиларах, цун низ кхоачалургбоацаш хиларах кIоаргга тешара ларда тIа даь революционни гIулакх шерра даржар.

Къаьнарча строяс гIабаш теха хинна халкъаш мукъадаьхар Октябрьски революце. Социалистически революци котъяларах халкъ цхий вахара да а хинна дIаэттад. Коммунистически парте хьалхленца тхьовра тIехьабиса хинна мохк хьалхабаьккхар цо, кердача социалистически гIулакхашца общества дерригa вахар эргадаьккхар, экономика, Iилма, техника, культура чIоагIа лакхлулга Iалашдир. Кхыметтел коммунизмана духьалбараш а Советски мехка толамех, цун сийленах дувцанза ца боалаш чIоагIа гаьна дIахьалхашка даьннад вай, лакхденнад вай. Советски Союзо уж толамаш даьхад исторически лоацчача хана — дерригa а 45 шера, цул совгIа цу ханах дуккха шераш мохк дегIабара новкъостал ца дарал совгIа, цун боахам бохабеш, вай дIахьалхашка хьош бола никъ юхаувзаш хинна тIема шераш а дар.

Космонавташа керда полет ярца дувзаденна укх деношка капиталистически дунен дуккхача викалаша юха а хаттар ду: советски наха, Советски мехко хIана даьд из эггара хьалха?

(Йистедоалар 2-гIча оагIо тIа).

ДОАКЪАР КИЙЧДЕЛГА—ЮРТБОАХАМА БОЛХЛОЙ ЛОАРХIАМЕГIАРА ДЕКХАР

Республика юрта боахама болхлой декхарийла ба укх шерре а дулх, кхыйола продукташ дукхагIа яха а кийчъе а, цунца 1963 шера уж продукташ дикка дукхагIа яхара эша хьалаш кийчде а.

ТIеххьара юртбоахама балхаш чакхдоалача хана декхар дац юкъарча хьайбашта доакъараш кийчдарал лоархIамегIа.

Iана кхоачам хиллал хIара колхозеи совхозеи гIожа доакъараш, силос, шекара свекла, концентрированнии кхыдолеи доакъараш кийчделга юрта боахамерча берригача болхлой керттера декхар да.

Юкъара хьайбаш кхоачам хиллал доакъарашца Iалашдара мел эша торонаш йолаш я республика колхозаши совхозаши.

Укх шера республике дIайийнай 130 эзар гектар хьажкIаш, доакъарийна лаьрхIа 4,5 эзар гектар шекара свекла. Доакъараш кийчде мегаргда дерригача гул а даь вIашкатохарца, дIайийна а эрий тIаьнна а баьцаш хьакхарца. Цул совгIа, колхозашеи совхозашеи шозалагIа дIайийнай 45 эзар гектар тайп-тайпара культураш, дукхагIа яраш мошача доакъарийнеи силосаи лоархIа хьажкIаш а йолаш.

Доакъараш кийчде аьнна оттаяь план кхоачашъяра эша торонаш йолаш я, цхьабакъда, пайда Iалаьмате кIезига эц царех.

ГIожа доакъараш кийчдара план 20 август хьатIакхаччалца ерригача республике гIолла 39 процент мара кхоачашъяьяц, цу даькъе йол кийчъяра 58 процент, силос кийчъяра — 16 процент а еш. Соахка цу ханналца кийчъяьчул кIезигагIа кийчъяьй силос укх шера. Доакъараш кIезига кийчдара бахьан йокъал оттар да ала гIерт цхьадолча боахамий кулгалхой. ХIаьта а, хьалаш цхьатарра доллашехьа а доакъараш дукхагIеи кIезигагIеи кийчдаь моттигаш я. Масала, «Горячеисточненский» совхозо 70 процент гIожа доакъараш кийчдаьд, хIаьта «Староюртовский» совхозо — 45 процент. «Путь к коммунизму» яхача Сунженски районерча колхозо гIожа доакъараш кийчдара план 55 процент кхоачашъяьй, хIаьта цу районерча Кирова цIерахча колхозо — 18 процент. Доакъар во кийчду Шаьлеи Наьсарени районашка. ГIожа доакъараш кийчдара план 26 процентти силос кийчъяра план 30 процентти мара кхоачашъяьяц Шаьла районерча боахамаша. Наьсарен районерча боахамаша а цу тайппара гIожа доакъараш кийчдара 18 процентти силос кийчъяра 5 процентти мара кхоачашъяьяц план. Из бехктокхамера болх во лелара маIан цу белгалъяьча колхозийи совхозийи кулгалхоша терко йоацаш лелабеш хиларца мара, кхыча хIаманца дашха йиш йолаш дац. ЛаьрххIа къовсам лоаттабанза барг бац, чIоаггIа доакъарий база вIашагIйолла еза вай яхаш. дукха хабараш а дувцаш, бокъонца дIатехкачул тIехьагIа доакъараш кийчдара йолча торонех лерттIа пайда а ца эцаш болча кулгалхошта духьала.

Территориальни производственни совхозно-колхозни управленеш, парте райкомаш, райисполкомаш, колхозийи совхозийи кулгалхой, партийни организацеш декхарийла я хIара колхозеи совхозеи юкъарча хьайбашта эшшача боараме тайп-тайпара доакъараш кийчде йиш хулийтаргйола гIулакхаш белгалде а чакхдаха а.

Эггара хьалхагIа динза даргдоацар да лоаццача хана чухь массанахьа а чах аргIаш даь доахилга, дерригa доакъар диста а дIаяздаь а доаккхилга, царна хьалхара бехктокхаме хургболча нахага хьежа уж дIалулга.

ТIехьадаккха мегарг а доацаш, юрта боахама берригача болхлоша кхоачашде а дезаш декхар да кхоачам хиллал доакъараши кIалхьарцари хIара хьайбай ферме хьатIаозар. ЧIоагIа лоархIам болаш да талха а ца талхийташ, лечкъа а ца дайташ царех лерттIа холаш дайтар.

ХIанз республикерча массайолча моттиге хьажкIа силос йоллаш латт.

Силос йоллаш де деза дуккха балхаш дика кхоачашдара. хIара Iатта 20—25 тоннал кIезигагIа йоацаш силос йоллилга вIаштIехьдаккхара динза даргдоацаш да техникахи автотранспортахи пайда дикагIа эцилга.

Цу гIулакха силосни комбайнашка шин сменах а Iурра денз садовлцца а болх байта беза. ЧIоагIа лоархIам болаш да силосни комбайнашкара силос дIакхахьара автотранспорта нийсса, хIара боахаме йолаш йолча транспортни тележкаех а пайда эцар.

Массе а боахама юкъеяхьа еза соахка фермашка хьажкIа силос лаьттах йоллаш латташехьа а, уж чуэцаш латтача моттиге, кхай тIа силос йоллаш хиннача Урус-Мартана районерча «Красноармейский» яхача совхоза опыт. Къаьстта лоархIаме да ялатийна лаьрхIа хьажкIаш фийг чIоагIбалалехьа чуэцача хана, дукхагIа дола гIадамаш хий кхоачадаланза долча хана, из способ юкъеяккхар. Цо новкъостал дергда из маьхера доакъар сихагIа чуэцеи силос йоллеи, хIаьта иштта силос тIаувзаш дIабода мах дуккха чухнахьа баккха а. ХьажкIа силос, дукхагIча хьале, лаьттан тIа гув беш а дикка IотоIа еш а йолла а, из йолларга 7—10 денал совгIа ха гIоргйоацаш, болх вIаштIехьбаккха а беза.

Цу гIулакха силосни комбайнашка цхьана болх байта беза.

Лаьттан тIа гув а беш йоллаш йола силос кхайна юкъе хургйоацаш, хьалххагIе а оттаяьча планага хьежжа йолла еза.

ШерагIа доаржаде деза мошача хьажкIех 20—25 процент хиллал ча а тохаш силос йоллилга. Цу тайпара хилча ча дуккха чам болашагIа а хургда, хIаьта силоса хьисапе долаш доахана из дикагIа а дуаргда, декъа долаш дуачул.

Укх шера йол ца тоъаш хилар бахьан долаш керттера гIожа доакъар ча хургда. ХIанз керттерадар фуд аьлча — из дерригача чах аргIаш делга, хьайбаша Iа доаккхаргдолча из тIаозилга, хIанззе а денз кийчо а яь, из доаханна дуадергдола гIулакх вIаштIехьдаккха дезилга. Цу гIулакха ча Iанарца кIаьддергдолаш а оатаргдолаш а йола материальни база кийчъе еза.

Юртбоахама продукташ яхареи кийчъяреи министерства а опытни юртбоахама станце а динза даргдоацаш да доаханна хIанззе а денз ча кийчдара а хьувкхара а гIулакха йола семинар моллагIча цхьан боахаме вIашагIйоллилга.

ДукхагIа а пайдана хургйолча тайпара а доаханна доакъарийна тела еза шозалагIа дIайийна культураш. Хилийта йиш йолаш гIулакх дац доакъарийна меттел юаю яхаш шозалагIа дIайийнача хьажкIашта хьайбашка когаш тIабеттийталгеи хьажкIех фийг хилале йолча хана силоса лаьрхIа уж хьекхилгеи.

Колхозийи совхозийи кулгалхошта, юрта боахама специалисташта хIанз а хац-теш кхоачаш бетташ а хинна ялалехьа хьажкIаш доакъарийна хьекхача, цар доакъара единицаш дукха эшалуш хилар.

Доакъараш алсамдахара гIулакха боккха кхоачам ба ялатийна лаьрхIа хьажкIаш чуийцачул тIехьагIа юхедиса гIадамаш. Декхар да, кулгашца хьажкIаш чуийца яьнна гIадамаш а «ККХ-3» яхача комбайнашца хьажкIаш чуийцачул тIехьагIа оатаденна гIадамаш а хIама тIера ца доалийташ доакъарийна дIаоттадар.

Шекара свекла чуэца йолаенай республика колхозаши совхозаши. Цу хана лоархIам болаш да яхийта мегаргьяр мара шекара заводе йохийтаргйоацаш шекара свекла бокъонца хержа къоастаяр.

Доакъарийна лаьрхIа дIайийна мел хинна а шекар дергдар дIаяьхьийтачул тIехьагIа юхейиса а свекла, доаханна яа из дIатергйолча моттигашка элаш а яь дIаоттае еза.

Бакъахьара гIулакх ду доахан лоаман даьгIенашка Iа даккха сецадеча боахамаша. Цу боахамех я «Советская Россия» яха Грозненски районера колхоз, Урус-Мартана районера «Горец» яха совхоз, Ачхой-Мартана районера «Лермонтовский» совхоз, Сунженски районера цхьайола колхозаш. Цу боахамаша дуккха доахан Iа даккха лоаман даьгIенашка соцадаьдар дIадахача шера. Цар укх шера а доккхий балхаш ду лоам хьайбай помещенеш хьалъеш а цар Iа доаккхаргдолча доакъараш кийчдеш а.

Шаьрача лаьтташка укх шера доакъар ца тоъар бахьан долаш Грозненскии Наурскии территориальни производственни совхозно-колхозни управленеш хIанззе а оарцагIъяла еза доахана лоаман даьгIенашка Iа доаккхаргдолаш кийчо яра.

Укх шера динза даргдоацаш да хьакхарч лелаечеи коа тIара оалхазараш леладечеи хIара ферме вIашагIъяь силос, хьажкIа силос йоллилга, эшшача боараме аьла хьоар кийчделга.

Доакъараш дахареи кийчдареи дешаш шоаш кхоачашдеча хана колхозий, совхозий кулгалхой, юрта боахама специалисташ декхарийла ба доакъараш кийчдарга дIабода мах чухнахьа баккха, царга дIабода мах лоха хилча мара дулх, шура, кхыйола продукташ яхарга дIабода мах а лохбе йиш йоацилга а ховш.

ДарегIа доакъараш хуле — дарегIа дулхи шуреи а хургда.

Доакъараш доахача хана чIоагIа лоархIам болаш да доакъараш кийчдеш деча дерригача балхашта дукхагIа механизаци яр.

Юкъарча хьайбашта доакъараш кийчдеча моттигашка керттера низ ба шоай къахьегамца чIоаггIа материальни база хьаелга Iалашдеш бола нах — болхлой, колхозхой.

Совхозий директорий, колхозий председателий, партийни, профсоюзни, комсомольски организацей керттера декхар да доакъараш кийчдечеи хьайбай боахамеи балхаш деш болча наха хиланза даргдоаца культурно-бытовой хьалаш хулийтилга.

ЧIоагIа лоархIаме да балхаца наьха безам хилийтар, доакъараш кийчдеча дика болх барах совнагIа мах телилга шерра юкъедахьар а из нийса чакхдахар а.

Доакъараш кийчдара гIулакха юрта боахама болхлоша хадданза йоакхо а йойя, уж балхаш деш болча наха юкъера социалистически яхь лакхача боараме а хуле, юкъара доахан эшшача боараме доакъарашца Iалашде йиш хургья.

Ф. ЮРЧЕНКО,
КПСС Нохч-ГIалгIай обкома юртбоахама отдела заведующи.

НОВКЪОСТА Н. С. ХРУЩЕВА ДАЬ КЪАМАЬЛ

(Йистедоалар. Долалур 1-гIча оагIо тIа).

яхаш. Дух тIа вала хала долаш хIама да из, йоах цхьабараша. Дух тIа ма гIерта, господаш, из дух тIа вала дезаш дац. Советски мехко эггара хьалха даьд из, хIана аьлча из эггара хьалха социализм хьалъяра новкъа баьннадаь. Цо эггара хьалха дIаяьккхай капиталистически строй, ший талантaш, ший говзалаш, шийна ховр гучадаккха хIара советски сага шерра торонаш еннай. Советски халкъо кер бизза са а даькха, ший низ бола баламаш хьоадаьд, ший турпала низ дIахьекхаб. Вай мохк хьалха шоаш эггара тIех лерхIаш хиннача дуккхача мехкашта тIехьа кхерал совгIа, хьалха а баьннаб. Данне дага а дацар царна хьалха хиннача паччахьа Россе халкъаш революци хинначул тIехьагIа шоаш дегIадахкара иштта къегача лакхаленашка кхоачаргхилар.

Социализми коммунизми хьалъеш Советски Союза карагIдаьнна сийлахь-доккхий гIулакхаш вай идеяш низ болаш хилар, марксизм-ленинизм низ болаш хилар хьахьокхаш да. Цу дикача идеящца хьалха дIаяхача хана кхетадаь а хIанз кхетадеш а да вай халкъ. Турпалаш-космонавташ Гагарин, Титов, Николаев, Попович — уж хила мабоаггIара бола коммунизм хьалъеш долча вай халкъа, вай сийлахь-йоккхача ленински парте къонгаш ба. Тахан, кердача коталонца вай воай космонавташ, воай Iилмахойи конструкторaши, инженераши болхлойи хестабеш сий деча хана, вай дика кхетаду цар яьха коталонаш цар даьккха сий марксизма-ленинизма идеяш бахьан, вай сийлахь-воккхача Ленина идеяши гениййи бахьан даьнна хилар.

Керда коталонаш белгалйоахаш кура-сонта довла, карагIдаьнначох кхоачам баь Iе йиш яц вай. Вайна хов воашта хьалхашка кхы а дукха халонаш йолга, халкъа вахара боарам кхы а лакхбе дуккха, дуккха дар де дезаш воаш долга. Советски наха из дика хов, цар кхетаду хIанз вай мохк из деркхар кхоачашдара мел эша средстваш йолаш хилар. Из кхоачашдара кхы а дикагIа воай низ тIабахийта а парте XXII-ча съездо тIаийца сийлахь-йоккха Программа кхоачашъяра къахьега, къахьега, къахьега а мара дезац. ГIулакх чIоаггIа вIаштIехьдаккхаро, къаьгга довзаро, тIагIертта, чIоаггIа къахьегаро йиш хулийтаргья вайга оттаяь планаш лоацщача хана чакхъяха.

Практически балха тIехь вайцига цхьа моллагIа кхоачамбоацар гучадаьлча гIар айеш бола тайп-тайпара капиталистически поал хехкараш шоашта мата дIаIехийта. Мел хиннаб иштта бола поал хехкараш Октябрьски революци хинначул тIехьагIарча шерашка! ХIанз мичаб уж? Исторе нув хьеккха нувхаш чукхувсача яьшка чу кхайсаб уж. ХIаьта вай мохк бIубенна ленински новкъа дIахьалхашка бода — дегIабоагIа, чIоагIлу, тIатIа дукхагIа низ бол, рузкъа дебаду, ше гучадоахарашцеи коталонашцеи дуне цецдоаккх, тамаш ейт. Из дIахьекха Iергдий вай халкъ, вай мохк! Деррига халкъаш а да доккхий хIамаш дулургдолаш. ГIулакх латт алхха уж гучадахара, халкъий хьашташта тIехьа, програссеи машареи хьашташта тIехьа хIаране а массане а творчески низаш юкъедоаладара эша хьалаш хьахилийтарах.

«Восток-3» -и «Восток-4» -и яхача советски космически кемаш тIа дуккхача деношка яьча полеташца вай мехко юхь дIайолайир космически ара саго группаца цхьана леладеча гIулакха, Вселенни караерзаеш беча новкъа кердача этапа. Космически ши кема урагIдахийтаро, цар цхьан ханна яьча полето, уж цхьан ханна Iодоссадаро хьахьекхар хьалхехьа а лоархIам баьча орбиташ тIа оттаяьча хана нийсса кемаш хьалтIадаьхача технически аппаратура лерттIеи тешамеи болх беш хилар. Бакъда из гIулакха цхьа оагIув мара яц.

ШоллагIа йола, цул кIезигагIа лоархIам боаца, оагIув я полет йолча хана летчикаша-космонавташа вIаши дага а бувлаш гIулакхаш леладаь хилар. Царна юкъе хиннаб юкъарчал доаца, шин оагIорахьара, тешшамера радиотелевизионни бувзам. Кемаш леладеш, космонавтий йиш хиннай шоаш леладу гIулакхаш вIаши дувза, вIаши информаци тела, зем баьккха хьахиннараш вIаши нийсде.

Новкъостаща Николаеваи Поповичаи цудухьа шоайла хьалхагIа космосе хиннача Гагаринаи Титоваи хинначул сакъердамегIа хиннай космосе: Лаьттанца бувзам лоаттабарал совгIа, вIаши къамаьл де а шоаш болх беча хана вIаши бIаргабов а йиш хиннай. Шоана ховчча тайпара, цар Вселеннена концерт оттадара хьисапе цхьа хIама а дир, хIанз укх хиннача гIулакхна Iалaьмате чIоагIа нийсса доагIа, сона хетачох, космос караерзаяра хьакъехьа вай дIахо йолча планашка хьежжа дола тIехьаалар дола илли дуэтаца даккхарца.

> Со теш, доттагIий, ракетий караванаша
> Вай седкъангара седкъан тIа дугаргхиларах,
> Гаьнарча планеташ тIарча дома болча
> Такилгаш тIа вай лараш юсаргхиларах.

Космически полеташ еш вIаши дагабувлаш, коллективность йолаш гIулакххаш леладар Вселенни караерзаяра гIулакха юкъе Iалaьмате боккха лоархIам болаш да. Дунен арен чу космически кемаш кIоаргагIа чу мел долх уж дукхагIа вIаши гIулакх леладеш хила деза кхыча космически кемашцеи планеташта юкъерча станцешцеи, царга гIолла Лаьттанца бувзам лоаттабе а беза цар. Иштта лерхIаш хиннаб космоса чубода никъ космонавтика дас эрсий сийлахь-воккхача Iилмахочо Константин Эдуардович Циолковске.

Космос караерзаеш карагIдувлараш космос ше а санна дерригача адамашка кхоача гIулакх да. Цудухьа космос йовзаш хьахиннар вай Iалaьмате дикача планета тIа бахача берригача наьха дерригъюкъара беркат, массанега кхоача гIулакх хила деза.

Советски халкъ де а доагIаш доккхал деш да дунен тIа эггара хьалха космосе групповой полет ший турпалча къонгаша майора Андриян Григорьевич Николаевеи подполковника Павел Романович Поповичеи яь хиларах. Цу полетаца цу шинне а хьахьекхар шоаш вай сийлахь-йоккхача Даьхен бизза бола гражданаш хилар, бокъонца бола коммунисташ хилар, партеи правительстваи задани кхоачашъеча доккха къонахчали турпалали гайтар.

Андриян Николаева леладаь «Восток-3» яха космически кема-спутник полете хилар 95 сахьата, вешта аьлча диъ дии йиъ бийсеи гаргга, цу хана лаьттан шара гонахьа 64 совгIа го а баьккхар цо, 2 миллиони 600 эзари километр совгIа никъ а беш.

Павел Поповича леладаьча «Восток-4» яхача космически кема-спутника 71 сахьата планета гонахьа 48-зза совгIа го а баьккхаб, 2 миллион километр гаргга никъ а баьб.

Со Iалaьмате чIоагIа гIадваха ва тахан вай турпалаш Владимир Ильич Ленина Мавзолея трибуна тIа даькъал бувца сай йиш хиларах. Коммунистически парте Центральни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, Советски правительства, вай дерригача турпалча халкъа цIерах аз даькъала вувц хьо, дукха веза Андриян Григорьевич, хьо, дукха веза Павел Романович, космосе Iалaьмате йоккха котало яккхарца, дег чура доагIа эггара доккхагIа дола баркал а оал аз шоана оаш вай дукха езача Даьхени шоайи цIаккха довргдоаца сий даьккха дола деналера гIулакх дарах.

Аз гIадваха дIахойт «Космос-3»-и «Космос-4»-и яхача кемашца-спутникашца космосе дунен тIа эггара хьалха дуккхача деношка групповой полет ярах Андриян Григорьевича Николаеваи Павел Романович Поповичаи СССР Лакхехьарча Совета Президиумо Советски Союза Турпалий цIи еннилга. Дерригача дег чура даькъала дувц аз шо доккхача совгIатаца.

Космосе гIолларча шун вежарашта Юрий Гагаринаи Герман Титоваи хьалхагIа еннар санна, шоана, Андриян Григорьевичи Павел Романовичи, СССР летчикий - космонавтий сийлен цIи еннай.

ЧIоаггIа лархIа а лоархIаш даькъал бувц аз космоса турпалий дай-ноаной Анна Алексеевна Николаева, Феодосья Касьяновнаи Роман Парфирьевичи ПоповичгIар. Хьаьнала советски къахьегамхой, цар хьалкхебаьб вай ханара турпалаш.

Мукъа ба сона турпало толам боаккхаш иштта новкъостал деш хинна Павел Романовича сесаг — Мария Лаврентьевна даькъала ювца. ХIаьта, профессех хьалха хинна летчик я Мария Лаврентьевна. Цу тайпара, къонахчал нахагара деха дезаш яц из. Цар йиIиг Наташа я — Iалaьмате дика дезал ба.

Вай массавар а гIадвуг кхы цхьаькхане а, таханара деза ди СССР Фецарча флота Денца нийсдаларо. Уж цхьана нийсдалар белгалдаккха доагIа космонавтий полеташ фецара флот дегIайоалаеш дIахо баьккха гIа санна хIама хиларца. Беррига советски космонавташ сий долча советски авиаце мугIараштa юкъера хьабаьнна ба. Мукъа ба сона ер иштта нийсдаларца укх шолха долча цIейца вай дика летчикаш, авиаце, самолеташи ракеташи еча болх беш бола инженераш, техникаш, болхлой, гIулакхера нах даькъала бувца а советски фецара гIулакх дегIадоаладечеи вай Даьхен оборона чIоагIъечеи цар керда толамаш дахар ла а.

Космоса советски турпалаш — уж халкъа юккъера хьабаьнна, Коммунистически парте кхетабаь коммунизма гIулакха доазув доацщаш мутIахьа бола нах ба. Iалaьмате дика да сигаларча вежарашта юкъе тахан вайна вай мехка тайп-тайпарча къамий викалаш — эрсий, украинец, чуваш гуш. Вай тешаш да кхоана космонавтий дезал вай дуккхача къамех латтача паччахьалкхен халкъий кердача къонгашцеи мехкарашцеи хьалбузаргхиларах.

Турпалаш космонавташ — уж тахханӗхь коммунистически общества сага геттара дика оамалаш йола — лакха интеллектуальни культура, нравственни цIена, физически могаш бола нах ба. Царна уж доккхий гIулакхаш карагIдалар бахьан Даьхенцара безам, общественни декхара уйла, коммунизма беркате идеалаш я.

Дукха деза новкъостий, доттагIий!

Таханарча дезача дийнахьа я бокъо а йолаш эггара сий долашагIа йола моттиг йоагIа советски Iилмана. ГIана тIехьа гIа боаккхаш советски Iилмано кхоачашду Вселенни плана боарамах тохкилга. Толамца барьера тIехьа барьер йоаккхаш, Iалама къайленаш цхьаннена тIехьа шоллагIъяр гучайоах цо. ДIахо а космоса юкъеваха йиш хиларал совгIа, цига йIаьхха хана ваха а болх бе а йиш хилар хьахьекха йола советски космически кемай групповой полет вай Даьхен Iилмаи техникаи Iалaьмате йоккха котало я.

Космически полеташ — из Iилмахой, конструкторий, инженерий, техникий, болхлой йоккхача коллективаша Iалaьмате чIоагIа низ тIабохийташ къахьийга хьахинна хIама да. Цар творчески генеи шоаш кхо ца беш къахьегарои хьаяьй тIех низ бола ракеташ а, яххар ду тамашера космически кемаш а, чехка духьале йоацщаш нийсса расчеташ еш е сага новкъостал деш йола цецвоаккха хьаькъалера машинаш а. Советски Iилмано уж коталонаш яьхаецаре, вай чIоаггIа дегIаена промышленность ецаре космически полеташ е йиш хургьяцар.

Вай дах Iилма уйла цIаккха ца хиннача тайпара дика тоаеннача хана, цIаккха а тIакхоачаргвац аьнна хийттача, Iалама эггара тIехйолча къайленашка Iилмахой ди тIехьагIа денал долашагIеи кIоаргагIеи кхоачача хана. Iилма боккхача низо вай хана тIа-тIа дукхагIа влияни лоаттаю производство дегIаяраи хIанзарча общества дерригача вахараи. Вахар а адамаша хIадаьр а дохадара тIаберзабича, цу низо лаьрхIа варгвоаца доккха зулам дергда адамашта. Маьршача, хIама хьадара гIулакхага дIабахийтача цо Iалaьмате чIоагIа сихъергья общественни прогресс. Коммунизм котйоалаш йоагIача вай мехка Iилма Iалaьмате чIоагIа лакхдаь да. Советски халкъо низ а рузкъа а кходац Iилма дегIадоаладараи тоадалийтараи.

Мукъа ба сона чоалхане космически техника хьаяь вай Iилмахой, инженераш, болхлой цар вай Даьхен сий доаккхаш тIагIертта чIоагIа, бокъонца творчески къахьегарах Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета, ССР Союза Лакхехьарча Совета Президиума, Советски правительства цIерах даькъал бувца а шоаш деча доккхачеи даькъалерчен гIулакха тIехь цар керда толамаш дахар ла а.

Къахьегамца, алхха къахьегамца хьаду саго Лаьтта а космосе а эггара хозагIа мел дар. Советски сага къахьегамца вай мехка хьалъяьй социализм. Миллионаш болча советски наьха творчески къахьегамца хьалъеш латт коммунизма Iалaьмате йоккха здани. Социализми коммунизми — уж я адамаша Вселенне аренашта штурм еш йола а ергйола а тешамера космодром.

Космос караерзаеш вай доахача кердача толамий кIоаргга машар безара, бокъонца гуманистически оамал я. Мел кIалтIа бувларах из мара кхыдар дIахьокхалургдац буржуазни писакашта.

Iилмеи техникеи дегIаденача хIанзарча хана деррига халкъаш ираз долаш хила йиш я, машаре а Iалаш хинна а доахалургда. Из дара эггара хьалха лаьтта машар лорабе а чIоагIбе а беза. Вай лерхI, общественни вахара социалистически ларда тIа довлар вай планета тIа мел дахача дерригача халкъашта дола эггара тIех дола ираз. Цхьабакъда общественни строя дешаш хIара халкъо ше къоастаду.

Машар лорабелгеи чIоагIбелгеи эшаш да дерригача паччахьалкхений халкъаш, цар моллагIа а социально-политически строй яле а. Машаре дахаро, машар лорабарои чIоагIбарои доккха беркат дахьаргда халкъашта. Халкъаша низ тIабохийтаргба рузкъа хIалакдеш йола средстваш хьаяра а ца бохийташ, экономика дегIайоалаяра, производства средстваш хьаяра. Мегийта йиш яц тIехьа тIайоагIача хана наха кхы а Iалaьмате боккха низи геттара йоккхий расходаши адамаша даьр хIалакдергдола средстваш, долаш дар дохадаь дIадоаккхаргдола, еррига материальнии духовнии ганз хьаеш болча наьха фу хоададергдола средстваш хьаяра дIаухийтилга.

Вай хьдда латта а латт, латтарг а да машара тIехьа, воай средстваши низи маьрша хIама хьадара, халкъий кхерамзле лорaяра, къахьегамхой вахара хьал лакхдара тIа а дерзадеш.

Фу эш машар Iалашбара? Из дара вай халкъа, вай паччахьалкхенна, вай правительствана социалистически мехкий правительствашта машар чIоагIбара наькъаш нийса довзарах кхоачамбац. Из довза деза социализмана духьал барашта а, капитализма мехкий правительствашта а.

Социализмана духьал бараша кхетаде деза капитала доазув доацщаш ший хьаштдолча тайпара доал деш хинна дIаяха ханаш юхаоттае могаргдолаш хIанз цхьаккха низ ца хилар, мел тохаяларах реакцена из де могарг ца хилар. Цхьаннена а могаргдац из кот а яьнна толамца дегIайоагIача паччахьалкхенашкара социалистически строй дIаяккха. Къаьнача дунен викалашта исторе урокаш хIанз мукъагIа йовза ха кхаьчай. Нагахь санна Россе социалистически строй котъяьнначул тIехьагIа хьалхарча шерашка империалистически паччахьалкхенашта эггара хьалхара социалистически паччахьалкхе дIайоаккхаеннаеце, хIаьта хIанз реакце де лерхIа Iаьржа гIулакхаш кхы а чIоагIагIа дохаргда. Советски Союзага, социализма мехкашка хIанз эггара тIехйола техника, чIоаггIа дегIаена экономика, промышленность, Iилма да, ший паччахьалкхе, еррига социалистически лагерь лорае хIанзара эггара тIехйола средстваш я.

БIаргаш дайна а хьоа боацаш а хила веза вайна капиталистически порядкаш качйохка гIертар, кхерам тIатассарцеи тIом хьоабарцеи халкъаш социалистически новкъара даха гIертар. Нагахьа санна империалистически лагерера уж хьоа боацараш шоай агрессивни гIулакхаш чакхдаха гIорте, из капитализмо ше ювщ шийна тоха хIама хургья. Капиталистически дунено вайна кхерам тIатувсаш йола средстваш шоашка хиларал совгIа герзаца кхы а тIех кийчденна да социализма мехкаш. ХIаьта идейни хьакъехьа вай, цхьаккха воацача тайпара, чIоагIа да, хIана аьлча вай идеяш социалистически мехкаша хьаллаьца ца Iеш, марксизма ленинизма идеяш дерригача дунен прогрессивни наьха кхетам чу кIоаргга чукхаьчай.

Нах паргIата бахийтара а кхоанарча денна уж сагота ца хилийтара а гIана тIехьа гIа боаккхаш долла хIама де деза машар чIоагIбараи цIенхаштта дунен халкъий тIахьожам а болаш деррига герз дIадаккхараи. Герз дIадаккхара тIабодача новкъа хIанз дIадаханза ахкийса тIолгаш дIадаха деза, еррига духьаленаш дIаяха еза.

Эггара хьалха дIадаха деза дунен шоллагIча тIемах юхедисараш, германски машара договора кулг язде деза. ХIанз дола а дунен кхоалагIа тIом хьоабара кхерам шоашта чухь бола а къовсаме латта дешаш къоастадара дика лард хургьяр цох. Къоастае езаш латтарех, цхьабакъда къоастаянза йолча дунен халкъий проблемех я немецки ши паччахьалкхе йолаш хилара мукIарло дари уж ВIашагIкхийттача Къамий Организаце дIаэцари санна йола актуальни проблемаш; германски машара договора кулгаш яздара ларда тIа Малхбузерча Берлинера оккупационни режим дIаяккхар; Малхбузерча Берлинера НАТО тIема базаш дIаяхар, Малхбузерча Берлинера малхбузерча паччахьалкхений эскараш арадахар.

Йохаяьча гитлеровски Германе капитуляци яьчул тIехьагIа 17 шера дукккхадар хувцаденнад, малхбузерча мехкий эскараш Малхбузерча Берлине латтара бокъо а кхыча тайпара яьннай. ХIанз малхбузерча паччахьалкхений эскараш НАТО яхача агрессивни блока эскараш да, хIаьта цу эскарий ударни бий хулаш латт Малхбузерча Германе реваншистски низаш. Гой цудухьа иштта чIоагIа гIерт империалисташ Малхбузерча Берлине шоай эскараш лоаттаде. Царна машар безац, герз дIадаккха гIертац, кердача тIема низ Iоабу цар.

Малхбузерча паччахьалкхений викалаш шоай мухулла нах тешабе гIерт шоаш машара, герз Iодиллара тIехьа да яхаш. ХIаьта мишта тарлургда машар беза шоашта яхаш цар дувцаращца Малхбузерча Берлине оккупационни режим лоаттаяр, НАТО тIема базаш социалистически паччахьалкхенашта гоннахьа яхкар. Из деррига а машара а доацаш, тIема кийчо яра эш царна. Империалисташа цIогIа хьекх, Малхбузерча Берлине бахача наьха шоай социально-политически строй лорае йиш хилийтара эш оккупационни эскараш яхаш.

Из гуччахьара харцдар да, хIана аьлча цхьаккха а вац Малхбузерча Берлинерча строях гIерташ, цунна кхерам тIатувсаш.

Вай дуккхаза дIакхайка а даьд, кхайка а ду дерригача халкъий шоашта езза социально-политически строй харжа бокъо хилар къоабал ду оаха, хIаьта тхо кхыча паччахьалкхений чурча гIулакхашта юкъе гIийрта а дац е гIертарг а дац, аьнна. Советски правительства дуккхаза а яьхад Малхбузен Берлинерча бахархошта Iалашду Малхбузерча Берлине бахача наха еззаш йола социально-политически строй хоржилга. ХIаьта, Малхбузерча Берлине бахача наха дунен дерригача мехкашца лерттIа доагIа бувзамаш-м лоаттаде деза.

Империалисташа йоах общественни строй харжа паргIато хилара Малхбузерча Берлине бахача наха оккупационни эскараш цига хилар санна йола гарантеш эш. Вай цунах дош доацар лерхI. Вай раьза да гарантеш хилийтара, цхьабакъда уж гарантеш хила еза машара договора кулг яздарца Iалашъяь. Нагахь санна цунах кхоачам беце, вай раьза да ханна Малхбузерча Берлине ВIашагIкхийттача Къамий Организаце байракха кIал эскараш хилара а. Цхьабакъда, вай раьза хила йиш яц гарантена лаьрхIа юкъедоаладаь уж эскараш НАТО яхача агрессивни тIема блока, социалистически мехкашта духьал тIом бара вIашагIъеллача блока членаш долча мехкашкара эскараш хилара.

Цунна раьза хила йиш яц вай, германски машара договор оттаяраи цун ларда тIа Малхбузерча Берлинера хьал лертIа даккхараи тIехьа къовсам лоаттабелга мел а долийтаргдац. Из хьаькъалера дунен шоллагIа тIом йистебалар чакхдоаккхаргдола цаI мара йоаца нийса решени я.

Нагахьа санна малхбузерча паччахьалкхенаша из кхета ца дойя, вай кхы де хIама дисац, Германски Демократически Республикаца машара договор яри цунца тIема хьал дIадаккхари мара. Цу ларда тIа дIаяргья ГДР-ана юккъе уллача Малхбузен Берлине оккупационни режим лоаттаяра бокъо а. Империалисташа моллагIа кхерам тIатассарах вай из ца деш юха а доахаргдац. ТIом йистебаьнначул тIехьагIа машара договора кулгаш яздар — из бокъо хинна ца Iеш тIема юкъе дакъа лоацаш хиннача еррига ча паччахьалкхений декхар а да. Алхха хьоа боацараш мара хургбац вай машара предложенешта духьал.

Империалисташа кхерам тIатувс вайна, цхьабакъда машар беза мехкаш кхерац цар кхерамех. Империалистически мехкий болчул кIезигагIа низ а торонаш а йоацача мехкашта кхерам тIатувсилга шо-шоашта еттараша бу кхерам ба. Вай юхасовцоргдац цу кхерамаша, дунен шоллагIча тIемах юхедисараш дIадахара, массане деррига герз дIадаккха барт вIаштIехьбаккхара а моллагIа социально-политически строй яле а еррига паччахьалкхенаш машаре яхара эша дикагIа дола хьалаш хьахилийтара а никъ цIенбара динза дарг мел доацар дергда вай.

Укх тIеххьарча ханарча опыто хьахьокх нагахь санна дерригача мехкий хьашташ вIаши лоархIаш гIулакхаш леладара ларда тIа дунен халкъий эггара чоалхане йола проблемаш къоастае безам бале, иштта вIаши леладеча гIулакхаша дикадар дахьаргхилар. Цунца дувзаденна ши масал доаладе безам бар са.

ЙIаьхха ха яьккхар Лаосера событеш боккха тIом а хинна дIаоттара кхерам тIалоаттабеш. Ховш ма дий, дукха ха йоацщаш лаосски проблема къоастаеш дика хIама карагIдаьлар.

Цул кIезигагIа доаца ирденна, тIом хилара кхерам тIалоаттош дар Малхбузерча Ирианах дола дош а. Укх тIеххьарча деношка Индонезенеи Голландененеи юкъе соглашени йир, цунах 1963 шера май бетта денз Малхбузен Ириан Индонезена карагIоргйолаш, цу тайпара дIадаргда Индонезе Голландес деш дола колониальни доал.

Цунца дувзаденна вай даькъала вувц Индонезе президент доктор Сукарно, Малхбузен Ириан мукъаяларца а из ший даьхенах хьакхетарца а деррига индонезийски халкъ.

Цу шин масала гуччахьа хьахьокх дунен халкъий чоалханера проблемаш кердача тIема кхерам тIатувсара наькъаца а доацаш машара барт бара наькъаца къоастаде йиш йолаш а къоастаде дезаш а хилар. Советски Союзо массаза хьал а лаьцад хьал а лоац чоалхане дешаш иштта къоастаделга, цунах цаI мара боаца нийса, машара хьашташа маяххара никъ а лерхIаш.

Вай лерхI цу тайпара германски машара договора кулг яздарах, Германски Демократически Республикеи Германе Федеративни Республикеи ВIашагIкхийттача Къамий Организаце дIаэцарах, Малхбузерча Берлине мукъача города статус оттаярах дола дешаш къоастаде йиш йолаш. Машара гIулакх чIоагIдара юкъе лоаца доккха дакъа хургдар цунах, деррига адамашта хьаштдола кертера дош — дунен халкъий цIенхашттара тIахьожам а лоаттабеш массане деррига герз Iодиллара дош къоастадара переговораш яра эша дика хьалаш хьахулийтаргдар цо.

Уж дар тахан са дунен халкъий дешай хьакъехьа белгалдаккха безам хинна массехк хIама.

Дукха деза новкъостий, доттагIий!

Космос Iомаеш а караерзаеш а вай йоахача коталоний лард я коммунизм хьалъеш советски халкъо доаха толамаш. Гой цудухьа, Вселенне бух боацача аренашта штурм еча хана, вайна дицлац экономика, Iилма, культура дегIайоалаеш воай хIара денна дола гIулакхаш а. Цар а иштта гIаддуг вай. КПСС XXII съездо советски нах гIовттабаьб коммунизм котъяккхара тIехьа лоаттабеча сийлахь-боккхача къовсама. Коммунизм хьалъяра Программо дог гIоздаьккхача советски халкъо халкъа боахамеи культуреи дерригача доакъошка керда толамаш доах. Дика дегIайоагIа вай промышленность, юрта боахам.

Вай воай космоса турпалаш хестабеш сий деча укх дезача дийнахь мукъаба сона производственни планаши шоай социалистически декхараши толамца кхоачашдеш йола еррига ча промышленни предприятей, гIишлоний, колхозий, совхозий коллективаш даькъала ювца. Уж а ба коммунизма лакхаленашта штурм еш бола турпалаш.

Вай дах, новкъостий, Iалaьмате дикача, турпалча хана. Хьадувла беррига низ тIабахийте дебаде вай воай Даьхен материальнии духовнии рузкъа. Воаш кхо ца деш хьегача къица гаргайоалаергья вай укх дерригача лаьтта коммунизма сийлахь-йоккхий идеалаш котъяргйола — дерригача халкъашта Машар, Къахьегам, ПаргIато, Нийсхо, Вошал, Ираз кургдола ха.

Космос караерзаеш Советски Союзо яьккхача кердача коталоно гIаддигад деррига прогрессивни адамаш. Советски правительства адресах, парте Центральни Комитете, вай сий долча космонавтий адресах моаршал луш эзараш, эзараш посланеш ух. Мукъаба сона «Восток-3» а «Восток-4» а яхача кемашца космосе полет ярца дувзаденна моаршал дайтача еррига ча паччахьалкхенийи общественнии деятелашта, вежарашха йолча партешта, общественни организацешта, Iилма деятелашта, берриганешта, моаршал ца дайташ, цхьабакъда из хIама хинна вайца цхьана гIадбахараштa Советски правительстваи парте Центральни Комитетеи цIерах баркал ала.

Бахалба турпалаш-космонавташ Андриян Николаеви Павел Поповичи — вай сийлахь-доккхача халкъа тешаме къонгаш!

Даькъала хийла вай сий дола Советски Даьхе!

Сийле хийла коммунизм еш доаллача советски халкъа!

Сийле хийла вай дукха езача Коммунистически парте — Ленина парте!

Даькъала хилба дерригача дунен тIара машар!

(Новкъоста Н. С. Хрущева даь къамаьл дуккхаза сецадир чIоаггIа, дIаьхдаь деттача тIоараша).

ХЬАЙБАШТА ДОАКЪАР КИЙЧДАРА—ЛЕРТТIА ТЕРКО

Республикерча совхозашкеи колхозашкеи 20-ча августе кхаччалца хьажкIаш чуэцараи доакъар кийчдараи йола

СВОДКА

(планага дилла процентаща)

Производственни управленеши районаши	чуийца хьажкIаш	кийчдаь гIожа доакъар	кийчъяь силос
Наурски управлени	**51**	**41**	**27**
Надтеречни	71	39	31
Наурски	62	42	31
Шелковской	20	41	21
Грозненски управлени	**27**	**43**	**14**
Грозненски	36	63	11
Ачхой-Мартана	18	26	23
Урус-Мартана	15	31	14
Советски	2	25	22
Гудермесски управлени	**17**	**28**	**20**
Гудермесски	30	39	23
Шаьла	22	21	30
Курчалой	12	28	26
Ведана	1	20	7
Ножай-Юрта	—	36	0
Сунженски управлени	**16**	**31**	**12**
Сунженски	28	39	20
гор. МагIалбик	12	30	9
Наьсарен	7	18	5
Первомайски	—	26	4

Республикерча колхозийи совхозийи укх шера хьайбашта 546 эзар тонн гIожа доакъари 1262 эзар тонн силоси кийчъе еза. Из болх чакхбаккхара дика къахьега дезаргда юртбоахама къахьегамхойи механизаторийи.

Укх шера 20-ча августа кхаччалца планах кийчъе езачох 39 процент гIожа доакъари, 58 процент йоли, 16 процент силоси мара кийчъяьяц.

«Надтеречный» совхозе планал совгIа йол а кийчъяьй, хIара Iатта лаьрхIа 11 тонн силос а еллай. Наурски районе Ленина цIерахча колхозе хIара Iатта лаьрхIа 12 тонн силос еллай. Грозненски районе 1-гIа Май цIерахча колхозе 3060 тонн аьла кийчъе езача 2623 тонн кийчъяьй, из хул 86 процент. Сунженски районе еррига ча колхозашка доакъар кийчдара план 95 процент кхоачашъяьяц.

Ачхой-Мартани, Шаьлеи, Наьсарени районашка барайттанегара 26 процентага кхаччалца мара доакъар кийчдаьдац.

Цхьатарра хьалаш дале а, «Горячеисточненский» совхозе планах 70 процент гIожа доакъар кийчдаьд, хIаьта а «Староюртовский» совхозе 45 процент мара Iалашдаьдац.

Силос йоллара болх къаьстта во лел Грозненски, Наьсарен, Урус-Мартана районашка.

Республикерча еррига ча колхозашкеи совхозашкеи укх тIеххьарча декадах силос йоллара болх геттара во лел. Укх декадах 91 эзар тонн мара силос еллаяц, цох хул 7 процент.

Доакъар кIезига доллилга ховшше а республике ялат чуийцача 13 эзар гектара тIара ча хьагулданза да.

Хьайбашта тоъам хиллал доакъар кийчдара оарцагIбовла беза юртбоахама къахьегамхой.

Турпалаш тIаэцаш е Москва.

В. КОШЕВОИН Н. СИТНИКОВЕН сурт. ТАСС фотохроника.

ЛИТЕРАТУРНИ ОАГIУВ

Укх шера 12-ча августе арадаьннача «Сердало» газета тIа яздаь хиннача тайпара, 28-гIчен 29-гIчен августа вай республике хьоашалгIа боаIаргба вошал долча Туркменистана писателаш. Цар вай республикерча къахьегамхошта ешаргья шоай произведенеш, дувцаргда культура дегIайоалаеча туркменски халкъо даьха доккхий толамаш. Тахан укх оагIо тIа оаха кепа тох цхьайола туркменски писателий произведенеш.

Кара СЕЙТЛИЕВ.

«Пиллан оаз хезаь хIиндий чарахь, кхыча аьхке гIоргвац».

(Непес молла).

ГЕРЗ—ДОГ!

Пиллана чархьал деш эшаш дац болат,
Эшар да кхерам бовзаш доаца дог.
ХIиндий кIаьнк гIа боахаш новкъа водаш латт,
Юхь лаьца из доккха пилла цо дуг.
Лоам санна хет пилла цу кIаьнка юхе,
Наб кхийтча мо кIаьнка из тIехьауд.
Фу дог да-те цу кIаьнка дар Iа яхе —
Цун керахь детталур Инде дог да.

Перевод яьр —
Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ.

НОВКЪА

Делкъа хIама Риме диар,
Сайрийна дар — Абадане.
Цу боккхача наькъа сиглар
Дукха хIамаш дайра тхона.

Бакъда лаьтта тхо дессача
Дохк дар латташ гоннахь тхона.

Чамза, шийла тхо тIаийцар
ТIунъеннача Абадана.

Аз дир хаттар городага:
«Фуд-те селла хьона хиннар,
Шийла хIана хьеж хьо тхога,
Яр фу дохк да гоннахь латтар?»

Абадана сога аьлар:
«Iы я шоана гуш хьалгIеттар,
Болхалой хьацарах хинна
ТIетт из укхаз хIара денна».

Перевод яьр —
Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ.

Мамед СЕИДОВ.

ХЬОАШАЛГIА ДУВЛА

ДоттагIий тханцига хьоашалгIа дувла:
Кара-Кумашкара зизай из хозал'
Туркмений дегай уж сов цIена уйлаш,
Шоашцара цар безам шо хьажал довза.

Шура мо чаме да тха хьасташка хий,
Мел мола ца вузаш мела дог доагIа.
Хьаьшашта дарбанна тха фо а ма дий,
Шо цунах кхетаргда, хьоашалгIа доагIе.
Нана мо хьаьшашта безаме лаьтта,
Тха мехка корогда доттагIий шоана.
Мехка цIерах шуга шоаш моаршал хатта
БIаьшера попаш я кийчъенна латташ.

Хьалха тха даьй-даьша яхаш ма хиллар,
Лукъмана кулго мо дарба деш хьекх мух,
Шоана, шун дегашта тоам бе мел эшар
Тха мехко, тха халкъо, тешадерг хиларх.

Шеко яц доттагIий, хьамсара тха мохк
Шоай бар мо шоана безалургбац аьлча.
Дувла шо, даггара оаха шо ма дех,
Дувла шо хьоашалгIа, дувла тха мехка.

Перевод яьр —
Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ.

УЙЛА

Хьо хьажал доттагIа:
ГIанаш лег лаьтта,
Гуйрана цу михо
Дитт эгаду.
ГIаша, шоаш кхаьбача
Лаьттаха лета,
Къастале, тIеххьара
Цунна барт боаккх.

Шоай лоаца из дахар,
Ца хеташ лоаца,
Иразца цар шоай
Из ха дIайихьар.
Цу шера кхаь хана
Дитт хоздеш шоашца,
Шоаш яьккха лоаца ха
Цар дIайихьар

Вахара Iа деш дар
Пайданна хуле,
Хьо воаве Iоажала
Низ кхоачаргбац.
Нагахьа яь уйлаш
Са кхоачаш хуле,
Iоажалгар ха йIаьхъяр
Аз дехаргдац!

Перевод яьр —
Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ.

Бакъбола малх

БЕКИ САЙТАКОВ,
Туркменистана писателий Союза правлене председатель.

Дуне хьакхеллача денз малх ше кхета беззача хана хьалкхеташ а чубиза беззача замалахь чубузаш а хиннаб. Ишта хиннад даиман цхьатара, къиза, адам халча оттадеш дола вахар а. Нах хьа а хулаш, бIайхача маьлха кIал, чIоагIача, гIожача лаьттан тIа хьалкхувш хиннаб. ГIозача а хозача а вахара меттел царга кхоачар моцали, халои, Iазапе лазараши. Саг ваьха а ваьхе, леш хиннав, ше венначул тIехьагIа юхе цхьаккха а лар ца юташ. Маьлха зIанараш хиннаяц. Дуне баьде да, Iазапе дар вахар.

Туркменаш вIаши хийрабаьнна баьхаб. Царна доал деш, уж вIашкаозаш, цар барт тоабеш йола юкъмоттиг хиннаяц. ХIаьта мадарра дола вахар ишта хиннад: халача лаьттаца къувса дезар, хий бахьан долаш цIий Iоъахийта дийзад. Хивински ханащца, мехкаш дIалувцача иранцащца, бухарски эмиращца къовсам лоаттабе бийзаб шоай цIа, шоай сий лорадар духьа. Дешара, литература, культура уйла е ха хиннаяц. ХIалак хулаш латтача дуненна тара дар халкъа вахар.

Дега вахар дезар. Цхьабакъда, цу тайпарча дунен тIа ваха йиш яцар. Керда вахар, керда Малх, керда лостам эшар.

Кхетабалар аьнна хийтта малх хьалкхийтар Къилбаседехьара. Ленина вIашагIъеллар Коммунистий парти, из цунна керте а эттар. Цунах боккха, къаьга Малх а баь, из сигала кхаччалца аййир.

Цу Малхах бакъбола кхы Малх хилар — Ираза Малх. Шоаш хьакхеллача денз тоIабаь баьхкача къахьегараша гIозбаьнна тIаийцар из, цунах шоай ираза а гIозален а гом бир. Цу мабарра болча Маьлха низах курал а еш, шоана дувца безам ба са.

Цхьан сагага ираз кхача дукха хIама эшац. Цхьабакъда, деррига адамаш иразе хилийта низкъала къахьега деза. Коммунистически партена низ корабаьб ший шоллагIа Программа вахарца кхоачашъе. Хьожаргда вай Туркменски Советски Социалистически Республика г а. Цу республикера халкъ хьалха деррига а дешанза хиннад, хIаьта хIанз лаккха культура йолча, хьалха латтача халкъашца цхьан мугIаре дIаэттад.

Туркменаш вIалла а дешанза хиннаб, цудухьа цар хьийгаь хало, цар лайна бала каьхата кIайча оагIош тIа дIаязбаьбац, цунах сома книжка хиннадац. ХIаране шийгара Iазап а, бала а, гIайгIа а дег тIа дIаяздеш хиннад, хIаьта ше леча хана из деррига а шийца каша дIахьош хиннад. Цу тайпара дайя дIадоалаш хиннад исторе орга тIара таь дух.

БIарчча книжка язде дезаргдар Октябрьски революци ялар бахьан долаш, халкъашта юкъера доттагIал бахьан долаш, сийлахь-доккхача эрсий къамо деш дола новкъостал бахьан долаш, культура дегIаахара даькъе Туркменистане даьнна толамаш дувцаш хилча. Са шоана лоацца дувца безам бар культура цхьа дакъа мара дац — туркменски советски литературеи цун творчески кадраши.

Тха халкъа таланташ дийшаца хиларо а боадоно а къайлайихьа яьхкай. Тха поэзии иллеши фаьлгий ларда тIа яздаьда. Цунна дала масал да «Зухраи Тахири», «Гюльи Билл-билли», кхыдраши. Революци ялалехьа тха литератураца проза жанр хиннаяц.

Вахар кердадаьннад, хувцаденнад. Халкъ вIашагIкхийттад. Тешшаме Ленина хьийхача новкъа, хозача вахара лакхаленашка хьалхашкахь дIаихад халкъ. Тха литература дIаьхий хиннад поэзеи драматургеи жанращца. Поэзи тоаеннай, шерђеннай, цун керда формаш хьахиннай.

30-гIа шераш долалуш хинна ханаш дагайоагIа сона. Тхога, техникума студенташка, цу хана «Сона» яха А. Аламышева поэма кхаьчар. Поэма тIа бувцар къахьегача халкъо кулакашта духьал лоаттабу къовсам. Кара-Калара лакха лоамаш хестадора цу тIа, хIаьта цу лоамашта юкъе хинна къиза тIемаш а дувцар. Цу хана еррига а хIана хац аьнна дагахьа ховра тхона из поэма. Тха поэзеца хьахинна из керда форма хийра а тамашийна а хетаялнзар тхона.

Массехк шу кхы даьлча (техникум йисте а яьккха, болх бе доладелча) проза произведенеш араювла яьлар. Колхозаш яхкарах а, цар доахача хьалхарча когех а йолча очеркаштеи, дувцараштеи, повесташтеи кепа етта яьлар. Цхьабакъда, цу ханарча туркменски литература прозан произведенешта юкъера белгалдаьлар шин автора произведенеш — Агахана Дурдиевеи Нурмурада Сарыхановеи яздаьраш, хIаьта чулоацамеи дикалеи мах ца бовш таханарга а даьннад уж. Уж хIанз а деш наха чIоагIа хьаштдолаш.

ШовзткълагIча шерашка туркменски советски литература, къаьстта а цун проза, дIахо дегIаера, цо шерра ший ткъамаш доаржадир. ШовзткълагIа шераш долалуш арадаьлар Б. Кербабаева «Хоадамбеш бола гIа» яха роман. Цу шерашка Б. Кербабаевеи, Н. Сарыхановеи, А. Дурдыевеи, А. Каушутовеи кхычари керда романаши повесташи хьакхеллар.

Б. Кербабаева хьалхарча романа тIа дувц туркменски халкъах дола революционни дахар. ХIаьта цу хана А. Каушутовеи, Н. Сарыхановеи, А. Дурдиевеи язъяь произведенеш вай хана лелача гIулакхашта, кердача вахара, юртарча балхашта, кердача наха шоайла леладеча гIулакхашта хетаяьяр.

Керда жанр ше хиннаяле а, проза тешшаме вахарах дIаийр. МархIа боаржабаь раьза хинна тIаийцар из литература дешараша. Цун творчески кадраш хIара денна дегIаух. ХIанз туркменски проза язъечарна юкъе ба Б. Кербабаев, Тангрыкул Таганов, Б. Пурлиев, Хыдыр Дерьяев, К. Курбансахатов, Б. Курбанов, Н. Джумаев, хIаьта уж санна итташ къона писателаш а ба. Цар дукхал хIара денна совъювл, мугIараш чIоагIлу.

Коммунистически парте хIара денна йоакхо а еш, хьалкхеяьча туркменски советски проза, толамаш даьхад.

Туркменски прозаикий дукхача произведенешта юххьанца эрсий меттала перевод йир, хIанз а ше къона яле а, доккхий хIаьта эрсий метталара царна переводаш йир халкъа демократе мехкашка дахача къамий метташка, индийски а английски а метташка. Из — тха литература йоккха курал я.

Туркменски советски поэзе толамаш а гIозале да. Туркменски советски поэзи дегIаихача хьалхарча шерашка белгалбаьлар Амандурды Аламышев, Ораз Ташназаров, А. Ниязов, Ж. Кекилов, К. Бурунов. Цу боккхача поэтий говзаме йоазоний цхьан дешаца мах бе йиш я: цар произведенеш тахханалца чIоагIа езаш а хьаштдолаш а еш! Поэта произведеней цу тайпара мах бар доккха да. Амана Кекилова кхелхача Рахмета Сеидова, Т. Эсенова, Помма Нурбердиева, Д. Халдурде поэзе боккха болх ба а баьб, берг а ба. Вай хозача Даьхенах, кердача турпалхоех йола цар поэзе произведенеш берригача вай советски мехкарча наха еш.

Поэзи ювцача хана къаьстта белгалбе безам хул Кара Сейтлиеви Керим Курбаннепесови. Дукха ха йоаццаш Москве эрсий меттала кепа теха арадаьннад «Йнде зизаш» Кара Сейтлиева поэзе книжка, хIаьта туркменски меттала-м из шу хьалхагIа арахийцадар. Тхона а, иштта Ерригсоюзерча литература дешарашта а хайра поэта говзал дегIаенилга. ЧIоагIа дог раьза хиле ешалу Сейтлиева цу книжка тIара произведенеш.

«Къоано Таймаз» яхача поэма овлан тIара хувцам бир Керима Курбаннепесова творчества. ЧIоагIа раьза хинна тIаийцар из поэма литература дешараша. «Даи воIи» яха Керима Курбаннепесова поэма хIанзарча тематиках язъяьча произведенешта юкъе толашагIа я. Поэт хIанз а къона ва, хIаьта вай цунна, кхы а дукхагIа толам балба хьа, аьле, ловца а боаккх.

Туркменски советски поэзе говзаме йоазонаш тIа чIоагIбенна ший салтий ба — Чары Аширов, Мамед Сеидов, А. Атаджанов, А. Хаидов, А. Омарова, А. Ковусов, Р. Алиев, кхыбараш. Царна тIеххьа, тешшаме гIа боахаш хьайоагIа къонача писателий йоккха группа — Мереткули Каррыев, Махтумкули Мышиев, Нуры Байрамов, Анна Куртгельдыев.

Драматурга жанре толаме къахьег Б. Кербабаева, К. Бурунова, Г. Мухтарова, Х. Сейтлиева, Т. Таганова, кхыбараша.

Советски Iаьдал эттача шерашка туркменски халкъа поэтий творчество, са тоссача хана хецалу зизаш санна, тоалуш хьайоагIа. Веннача Дурды Клыча дукха лайнай Джунаид хана йиитта шод. «Бекаш», «Баяш», «Дайнар дувцаргда аз» яхача а кхыча а говзамерча произведенеша дика ювц из яха зама. «Ленин», «Москва» яхача поэмаш тIа Дурды Клыча гIозваьнна дувц вай ханара денош. Дурды Клыч веннав, цхьабакъда цун хоза иллеш дунен тIа дукха дахаргда.

Халкъа юкъе шерра дIадаьржад Ата Салиха иллеши, баснеши, стихаши. Цо а, Нуры Анаклыча а, Атакопека Мергена а советски Iаьдала маьлха йIовхалах тоаеннача шоай произведенеш тIа вай сийлахь-йоккхача парте кхоачашду, цIаккха а цIи йовргйоаца гIулакхаш хестаду.

Ший дерригача исторе чухь цIаккха а цхьа книжка кепа теха ца хиннача республике шерра кепа детт книжкаш, журналаш, газеташ.

Цу дерригне а тешал ду доккхача ираза. Из ираз деннад туркменашта Коммунистически парте — бакъболча малхо. хIаьта халкъо ший партена оалаш дола баркал дуне санна боарам боацаш доккха да.

Берды КЕРБАБАЕВ.

Сомаяла йоI!

ЙоI, хьо хьахьажал хьай укхазахь,
Уж хьа бIаргаш гуш дац сона.
ХIана лочкъадаьд уж?
Алал!
Хоза хьа юхь ийрчаяьннай.
* * *
Хоза ма-дарий хьа бIаргаш,
Эггар хьалха сона яйча.
ХIанз хьа юхь тIар еддай хозал,
Сево яьккхай, йоI, хьо ийрча?
* * *
Уж хьа Iаьржа бIаргаш дуаш,
Цар тIа Iаьржа из кхоп ягIа.
Сердал дIахьош, дайча санна,
Баьддерзадаьд цар уж чIоагIа.
* * *
Иштта хуле, са гуш йоацаш,
БIаргаш дайна саг хьо я.
Сона эгIаз хьо ма гIойла —
Йита, тасса атта я.
* * *
ХIана лов Iа бIеха из кхоп?
Эшал хьона уж цун мIараш?
Дола Iа из, тхона ца ховш,
Е цхьан хIамах эхь-юхь кхоабаш?
* * *
Е дIаяха зама лоархIаш,
Боадах къаста магац хьона?
Цхьацца дагаухал хьона,
ХIана сец со, цхьа цецъяьнна?
* * *
Балхах яда, лачкъа гIерт хьо,
Цунца уйла е дог доацаш?
ТIехьайисаь эхь ца дарна,
ШерагI доаржаде уж ткъамаш!
* * *
Сийрда ца гуш уж хьай наькъаш,
Цкъаза харцахь лувз Iа когаш.
Улув гIолла со тIехвоалаш,
Зувц Iа, оагIора а хьежаш.
* * *
ТIера из кхоп дIа а яьккхе,
Сийрдадаха уж хьай бIаргаш!
Дебаргда из хьоцар денал,
Хьо сийрдача новкъа йоаккхаш.
* * *
Къаьна оамал, къаьна гIулакхаш
Лахка хьайцар, гаьна доахаш.
Хьа къонача цу бIаргашка
Доагаш хилда сийрда сийгаш!
* * *
Малхо доагоргдац хьа бIаргаш,—
Сердал лургья, дIоахдеш, хьоасташ.
Вахаро хьо тIаэцаргья,
ЙIайха шийна мархIа йоллаш.
* * *
Гоннахь сийрда дIа-са хьажал —
Нах ба дог гIоздаьнна лелаш.
Укх дунен чу майрагI яха,
Къахьегама морзло йовзаш!
* * *
Яхье яьле, чехкагI хьалъе
Коммунизман сийрда гIала.
Хьох доа илли аз яздергда.
ДIалуш цунна дега ала.

Перевод яьр —
Хь-Б. МУТАЛИЕВ.

Керим КУРБАННЕПЕСОВ.

Лоамаши нахи

БIаьшераша мухьар теIадаь уж лоамаш,
Миллионел кIезгагI шераш доаца лоамаш,
«Къаьна» ца а лоархIаш, «къона» хIана лоархI?
Бакъда сагах, шовзткъеиттар валалехьа,
Вахар ший овлан тIар довза цун кхелехьа,
Цох къавенна, воккха къоано хIана лоархI?
* * *
Даиманна къона дуне хьадеш вола,
Замай гаьннар кIоаргалонаш тохкаш вола
Из саг, шераш дIаахарах, къаьна вац.
Тахан иштта болча турпал наха юхе,
Дуне эргдоахаш болча наха юхе
Къона лоамаш дема буртилг санна дац?

МУКIАРЛО

Iилманхочо аьлар сога: «Нахаъ санна,
Со а книжкаш кIезга дешаш вIалла вац.
Бакъда дийшаьр вIалла хIама хетац сона,
Деша ца кхийнарий — чот-са яь варгвац».

Перевод яьр —
Хь-Б. МУТАЛИЕВ.

Анна КОВУСОВ.

МУРГАБА БЕРДА ЙИСТЕ

Бо мо, гаьнаш Iочуйийрзаь хигахь,
ЙIайхача гIумара гаьна йоацаш,
Цу IажагIча Мургаба тIа елхаш дак латт —
Цу туркмений лаьттан баьццар тамаш.

Цун гIаьнаш тIа улла из тхир кастта
Докъалургда, юхе лер ца юсаш.
Малх хьалбаргба бIайха.

Цун йIовхало
Дуккхаза а локъаяьй тха гIувнаш.

Йоагаяьй цо из купеца керта-тIехе.

Мустдаьд йодаш йолча аьрзе ткъамаш.

Бакъда бIаьшерашка яц из йIовхал
ЙиIа бIаргех лега тIадам бокъо могаш.

Лоацбеннача новкъа хIанз со вода.
Машина тIа наб яц сона кхеташ.

ДагадоагIа, шорта дувцаш, елаш.

Седкъел сийрдагI даьга йиIий бIаргаш.

Уж кIажараш бердах Iочуядаш,
Сатассале, шийла тхир тIауллаш,

Мургаба тIа дак я елхаш латташ.

Мехкарий ба цунна уллув бахаш.

Перевод яьр —
Хь-Б. МУТАЛИЕВ.

АРТЕК

Ши берд...
Колхоза беш я укхазахьа,
Цу Ирана лоамий дукъ гу вокхазахьа.
Артек,
КIаьнк со волаш,
Ваьле майра,
Со гIажаца хьол тIехтоссалора.

Хьона, хий Iарже а гуш яц гIанахь,
ДоккхагI долча хиний кIоаргале.
Бакъда хьоца я, Артек,—
Из халахь —
Советски Даьхен
Из сийле.

Баркал хьона, доттагI,
Сох Iа поэт варах,
Юхаъ хьох йиш яккха
Оаз са йолаш,
ДехьагI воацаш,
Ираз долча дийнахь
Вай берда тIа
Ианас ваь со волаш.

Перевод яьр —
Хь-Б. МУТАЛИЕВ.

Ата АТАДЖАНОВ.

Сона яйр из...

Хьастар шийла хий да йодаш — сона яйр из,
Хий хьалъэца Iойийрзача,
Сона яйр из.
Шовдал сийрдагI дар цун бIаргаш!
Еза кIудал IочуIотташ — сона яйр из.

Наькъа таках дай дегI атта дахьаш йоагIаш,
Низткъа бIарг цо хьахьожабеш — сона яйр из.
ЧIим мо йиткъа йолаш, малх мо сийрда лепаш,
ЦIий а енна, из дIаерзаш — сона яйр из...

Аз гIаьленца цаховш бордаш доагадича,
Безаме цхьа елаелча —
Сона яйр из.
Со цун кора кIалда тIехвоалача хана,
Пандар бекабеш из ягIаш — сона яйр из!

Перевод яьр —
Хь-Б. МУТАЛИЕВ.

Сои са доги

Алал, са дог, сатем хIана байнаб, алал?
Детталу хьо цхьанахь кхача гIерташ санна.
Дагадоаллар, хьайна къувлар сога алал,
Хьайна лазар, лечкъа ца деш, дувцал сона?

Укх са кер чу йолаш санна хьайна готта,
Детталу хьо, са дог, чIоагIа корзагIдаьнна.
ХIана хьувз хьо дерриг сатем-сабар дедда,
Фуд из хьона хиннар — алал, жоп дал сона?

ТIаккха дего аьлар сога Iотташ:
— Сатем бац аз сайна лехар.
Шера илли дагадоаллаш,
Гаьнар гаьне я из сона къувлар!

Вахаро йоах хьога нийсле шийца,
Бакъда хьо ва цхьан моттиге латташ.
Нагахь санна хьа кхы денал деце,
Гургда хьона со се арадодаш!

Перевод яьр —
Хь-Б. МУТАЛИЕВ.

Тоушан ЭСЕНОВА.

АГА

Диткъа даьри тедаш,
Цунах баь хва кIувс ба,
Дошо хьоаса боахаш,
Тийгаь хьа догам да.

Говрá аьса из дирст
Я хьалъэлла уллаш,
ЗIамига кIаьнк хьа мархIа
Мерза тхьовсаргволаш

Сийлахь, низе волаш
МассагI ва Iа теркаваь,
Къувса, вахар тоаде
Хьоца денал Iоадаь,

Лома дегаца,
Лаьчан бIаргашца
Гаьнар гаьне лоацаш
Наькъá аравоалаш.

Дукха кхебаьб Iа
Денал дола кIантий,
Лаьтта оахашбараш,
Уж дог-майра тIемхой.

ХIанз хьо теркадеш
Бийсаш аз лоацъю,
Оли-боли, яхаш,
Сай кIаьнк теркаву.

Майра ваха ага чура
Цхьаькха кIант валва,
Шера дуне чудерзаде
Даьхен керда воI гIатталва!

Перевод яьр —
Хь-Б. МУТАЛИЕВ.

ДоттагIлен поп

БIаьш къамех нах ба
Укхаз гулбенна,
БIаьш меттала доах
Иллеш гIозбаьнна.

«Дунен тхов» лоархIа
Ва къаьна Памир,
Дайнадий хьона
Селлар безам, эр?

Памир лохе,
Таджикий лаьтта
ДоттагIлен поп я
ДIайогIаш лаьттах.

Азен, Африкан
Къонгий уж иллеш
ДоттагIал, машар
Хестадеш ма дек.

ДоттагIлен поп я
Михо теркаеш.
ДоттагIлах гоннахь
Иллеш да декаш

«Ма хилба цIаккха
Вайна тIом» — яхаш
«Латталба машар
Дунен тIа» — яхаш.

Таджикий лаьтта
ДоттагIал чIоагIдеш,
БIаьш къамий меттал
Иллеш да декаш.

Къона поп ягIа
Михаца теркаш
Адамий безам
Вай лаьтта чIоагIбеш

Перевод яьр —
Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ.

Берды КЕРБАБАЕВ.

СА ПАРТИ

Iа ваьккхар гIийла вар паргIата,
Са парти, хьа сийле ма йойла.
Хьа сердал йовргйоацаш я латташ,
Са парти, хьа сийле ма йойла.

Вай халкъий доттагIал Iа чIоагIдир,
Барт, цхьоатIо, цар вошал кхотадир,
Даьхенца цар безам совбаьккхар
Са парти, хьа сийле ма йойла.

Хьа бе доал тха ираза дIоагIа,
Тха ираз совдоахаш хьо йоагIа,
Тха кхоанен Iа йоакхо ю чIоагIа,
Са парти, хьа сийле ма йойла.

Къаьнача дунен уж хоарцонаш
Лар йоацаш лаьттара дIайоахаш,
Iа дуг тхо бIаргаш сийрда доахаш,
Са парти, хьа сийле ма йойла.

ДоттагIлен, машара йоакхо ер,
Бакъдар укх вай лаьтта чIоагIдеш яр,
Хьо я вай адамаш гIоздоахар,

Са парти, хьа сийле ма йойла.
Тха дегаш деналах хьалдизар,
Ден-денна хьай къонгаш гIозбоахар,
Хьо я парти — хьамсара нана,
Са парти, хьа сийле ма йойла.

Перевод яьр —
Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ.

Хадданза къовсам лоаттабе дIаяхача замах юхедисарашца

2500 совгIа саг вар укх деношка Шаьла хиннача митинге вIашагIкхийттараш. Районерча ерригача юрташкара нах бар цига. Болх а ца беш даа дагарашка, дIаяхача замах юхедиса зуламе гIулакхаш доахкарашка е хьаьнал къа а хьегаш даха, е тха барт тайнача дезала юкъера дIадовла ала гулбеннабар уж.

Митинге доклад йир КПСС Шаьла райкома секретара новкъоста Межидова. Доклад йисте яьлча пренех къамаьлаш дир 8 саго: райОНО заведующи Ш. Цураева, Шаьларча пенсионера Б. Шамсуева, «Джалка» совхоза 2 отделенерча звеновода Э. Адамова, района прокурора Румянцева, «Джалка» совхоза 4 отделене болхлочо Х. Гандаева, ВЛКСМ райкома секретара Р. Ирисханова, Керда-АтагIарча пенсионера М. Дадаева, КПСС райкома кхалнаьха отдела заведующе Т. Межидовас, района керттерча лоро Башаруле.

Докладчико а пренех къамаьлаш даьраша а белгалдаьккхар Шаьла районера къахьегамхой берригача советски нахаца цхьана коммунизма сирда гIишло хьалъеш боахкаш хилар. Шерагара-шерага хувцалу вай района сибат, йоахар цар. Хьалъяьй вай шекар ду завод, хьалъеш латт цементнии кхачан машинии заводаш, цIенош ду комбинат, дулха комбинат, дуккха квартираш йола цIенош, школаш.

Эзараш гектаращца лоархIам болча совхозий кхашка кхачаш латт хьажкIаш, шекара свекла, кхьйола культураш.

Заводашкеи гIишлош хьалъечеи, совхозий кхашкеи фермашкеи коммунистически къахьегама хьокхам гойташ болх беш ба болхлой, специалисташ, гIулакхера нах.

Ерригача районо сий ду И. Васютина кулгалдеча № 3 йолча СМУ слесарий монтажникий коммунистически къахьегама бригада, цу СМУ каменщица Исаевай, № 4 СУ плотника Сулиманова, промкомбината формовщика Умархаджиева, кхыча дуккхача болхлой.

Соахка а тIехь юртбоахамерча хьалха латтача къахьегамхой цIераш йоахаш хилча нов. Зармаева, Джамалаева, Музыкаевай, Шахидовай цIераш а яьхе саца дезаш хулар вай. Дуккха нах ба хIанз дикагIбарий спискана баха бокъо а йолаш юкъебаха.

40 механизированни звено я 6000 гектар йола хьажкIаш лелаеш, 118 звенос 2500 гектара тIа шекара свекла кхею. Де а доагIаш сий ду районерча наха. «Джалка» совхоза 4-ча отделенерча Хаидова Мимий, «Шалинский» совхоза 3-ча отделенерча Дж. Дадаева, «Джалка» совхоза 6-ча отделенерча Висханова, иштта кхыча дуккханей.

БIаьш а эзараш а ба районе шоай низ ца кхобеш коммунизм хьалъеш боахка нах. Цар мугIараш денгара денга шерлуш латт.

Цхьабакъда, берригаш а бац вай районе иштта общества гIулакх хьаллаьца лелаш. Из вайна хала хете а, цхьабола нах шоаш къа а ца хьегаш наха даьр даа ловш ба. Цу тайпара бола тунеядцаш, хIамаш лечкъаераш, кхыбола наха хьегача къих баха гIерташ бола нах хIанз а цIенбенна дIабаьннабац вайна юкъера. Цу наха дIаяхача замах юхедиса зуламе гIулакхаш хьалкхоаб, коммунизм хьалъяра вайна новкъарленаш ю. Еррига общественность декхарийла я цу нахаца къовсам лоаттабе.

Цхьаболча вай гражданашта производственни а культурни а вахара юкъе хьинаре дакъа лацара къаьстта новкъарле еш гIулакх да ды,— йоахар митинге къамаьлаш даьраша.

Дына хьалхабаьнна лела нах гIерт бусалба дыно яхаш дола хIамаш къаман традицеш я а яхаш наха мерзде. Дына новкъара баьнна нах къаман традицешта тIерабаьннаб йоах цар. Царна мотт бусалба дына хьехамаш Кавказа гаьнна уллача мехка хьахинна а, тIемаца тIабаьхкача наха вайна юкъедена а, вай традицешца дувзаденна хIама доацаш а долга наха хац. Дыно наха мерздераш дуккха а хьалха дIаяхача хана, вай лоамашка низ болчуни, вIаьхийчуни бокъо лийннача наьха деррига вахар къорIаи шариIатои маяххар хиннача замах юхедиса наха зуламе хIамаш да. Цхьабакъда, уж ханаш моццагIе дIаяьнна йоллаше а цу ханех юхедиса дына гIулакхаш шоаш леладеш а наха мерздеш а бола нах вайна юкъе хIанз а болаш ба. Вай районерча дуккхача юрташка: Шаьла, Сержан-Юрта, Автуре, Керда-АтагIа, Чири-Юрта, Дубай-Юрта, хIанз а Iаьдало енна бокъо а йоацаш Кунта-Хьажий, Баматгири-Хьажий, Шептукаева Доккий, Юсуп-Хьажий, СохIип молла мурдий группаш я. Цу группашта хьалха латтача наха (мурдий тхьамадаша, моллаша), къайлагIа нах вIашагI а бетташ дынах тешача наха политически зене дола хабараш а дувц, дукха истий кхувлар, кхалсага бокъо йоаяр санна дола тIехьадиса гIулакхаш мога а ду. Къаьстта чIоагIа оарцагIбаьннаб мурдаши моллаши кагирхой шоашта тIехьабахара. Цу гIулакха берашка, къаьстта йиIигашка, ца дешийталга могадеш, культурни вахара юкъе дакъа ма лаца яхаш ба дына хьалха латтараш.

Уж гIулакхаш леладеш болча наьха цIераш яьхар митинге къамаьлаш даьраша. Цар вийцар Кунта-Хьажий мурдий тхьамада вола Шаьлара 80 шу даьнна воккха саг Дадалов Махьмад. Веррига а ткъаьитт саг мара-м вац цун группаца, йоахар цар, хIаьта а кагий нах шоашта юкъеоза гIерташ ба цу группацара мурдаш. Ше воккха вале а чухьу хIама дукха езаш, миччахьара яьккха а хIама чуяхьа ловш саг ва Дадалов Махьмад, йоахар цунах митинге къамаьлаш даьраша. Шерра-шера кашмашка мангал хьокх цо, хьаьнна йол ехка а ехке ахча киса дол. Цул совгIа кашмашта юххе юртсовета бокъо а йоацаш карт а яь йоккха лаьттан участок чулаьцай Дадалова, цу тIара а мангал а хьекхе йол йоаккх, из йохк. «Каш тIа яьнна буц хьакхари йохкари къа дац», — йоах Дадаева.

Шаьларча Шептукаев Доккий мурдий тхьамада ва цхьаннахьа а болх беш воаца Эдильсултанов Денисолта. Ший лоалахочун гамаж лочкъаярах 1936 шера суд яьяр Эдильсултанова, хIаьта 1962 шера март бетта лочкъадаь доаладаь дсахан а лийцад цун коара. Иштта бийцар митинге къамаьлаш даьраша Шаьларча кIай кийнаш ярий тхьамада Идалов Мухьмад, обществана пайданера болх а ца беш жайнаш доахаш лела Шаьлара Дудаев Даудии Ибрагимов Iазити, ший да СохIип молла венначул тIехьагIа цун дакъа шийга кхаьчад яхаш мурдашкара напагIа гулдеш лела Гайсумов Iабас. Укх шера июнь бетта Таизанерча бой а кхоабаш ягIача цхьан жерочо устагI а бийна мовлат деша ше чувийхача мовлата бийнача устагIан дулх мовлат даьча сега цIагIа ца дуийташ кхычахьа даийтача дезагIа да аьнна берригa устагI «Победа» чу а билла цIабихьар Гайсумов Iабаса, мовлат даьча сесага бераштa цхьа килограмм дулх а ца дуташ.

Цу тайпарча наха чIоаггIа къахьег дукхагIа нах дына тIехьабаха гIерташ, хIана аьлча даьлах тешача, дыно бIаргаш баьддерзадаьча нахагара шортта хIама йож Гайсумов Iабаси Идалов Мухьмади санна болча наха.

Цу наха леладеча гIулакхах доккха зе доал наха. Из хьахьокх тIеххьарча хана районе дуккха зуламаш даь хиларо. Масала, цхьаннахьа болх а ца беш волча Шаьларча Магомедова са даь-да ваьхача лаьтта цIенош хIана даьд Iа яхаш дукхаз а гIийртав цу юртарча Бетиев Ахьмадага, из лаьтта цунна юрта Совето денна доллаше а. Цул тIехьагIа балхара из цIавоагIача хана духьал а ваха чIоаггIа йийттай Бетиевна, ше иштта цо вувча кхаьчача Бетиева топ а теха вийнав из.

Мескер-Юртарча Оздемиров Салмана а гунахь доацаш ший сесаг йийнай. Герменчуке вахаш вола Муситов Саид Ахьъядовгара хIамаш яха гIийртав. Озцемиров а Муситов а лийцаб.

Тоъал моттигаш я районе маьре яха ха йоаца йиIигаш маьре ухийташ, дукха истий кхувлаш, кхы зуламера гIулакхаш леладеш.

Уж ше дар дIаяхача замах юхедиса хIанз а дыно могийташ дола зуламера гIулакхаш да. Цар Iалаьмате чIоагIа новкъарле ю берригa нах коммунизм хьалъеча юкъеозара, болх ца бечо хIама даац яха социализма принцип чакхъяккхара. ДIаяхача замах юхедисача зуламерча гIулакхаша, къаьстта дыно, новкъарле ю кхалнахага общественни а производственни а вахаре йоаггIаш йола моттиг дIалацийтара, царга дешийтара.

Общественноста декхар да, йоахар докладчико а митинге къамаьлаш даьраша а, цу дIаяхача замах юхедисараштa а уж хьалкхоабараштa а духьал ца хаддаш къовсам лоаттабар.

Берригаш раьза а болаш тIаийцар митинге гулбеннача наха обществана пайданера болх а ца беш зуламаш дераштa, дына гIулакхаштa нах тIехьабаха гIертараштa, кхалнаьха бокъонаш телхаераштa духьал лоаттабу къовсам чIоагIбарах бола соцам.

М. ГАДИЕВ.

Сурта тIа: Шаьла хинна къахье гамхой митинг.

Г. АНДРИАДЕ сурт.

ХЬАН ФУ ДАЬД ЦА ХОВШ ХИЛЧА...

Грозненски районерча «Аргун» колхоза № 2 йолча шурийтоварни ферма къахьегамхой укх шера паччахьалкхенна 3.600 центнер шура дIаяла езаш ба, хIаьта хIанзалца планах йоагIачох 50 процент а дIаеннаяц.

МалагI бахьан да цу ферма къахьегамхоша селла кIезига шура яккхар?

Цун керттера бахьан доахан во кхабар да. Iана юккъе эггара чIоагIагIа доахан дахкача хана дIадала доакъар а доацаш бисабар ферме. Февраль бутт чакхбаьнна март бутт дIаболалуча хана духхьала цхьа силос мара хIама яцар цига, доаханна луш. Бакъдар аьлча, из а кхоачамбалла дIаяла йиш йолаш бацар уж.

Цу хана цу ферма кулгалхой дага хиннар доахангара йоаккха шура йоацаш, уж ца довш Iангара доахилга дар. Цу тайпарча хьала тIа хиннача доахана фу пайда лургба дIаала ца дезаш дика ховш да.

ДIахо йодача хана а из болх тоабара вIалла хIама динзар цига.

Iаламо лучох тийша Iийр уж. Бакъда, бIаьсте сийнача баьца тIа даьлча доахана шура тIатехар, шоащ кIезиг-дукха метта даьхкар. Цудухьа цига май бетта 360 центнер шура яьккхар. Из ба укх шера цар боккхагI бола толам.

ЙIовхал тIаера. Еррига буц йокъаелар.

Нагахь санна колхоза кулгалхой цу эггара лоархIамерча балха терко еш хиннабаларе цар доахан мошача доакъарца кхоабарг дар. Наг-нагахьа зIамига участок къоастаяр мара цу гIулакха цар деш хIама дацар. Фермерча 200 Iатта цунах хIама хилацар.

Боккхача пайданера гIулакх да доахан чуоттадаь кхабар.

Цхьабакъда «Аргун» колхоза доахан чуоттадаь лоаттадара даь цхьаккха хIама дац. Цу хьакъехьа оаха къамаьл деш ферма бригадира Хатуев Зайнде аьлар: — «Тхо-м дац 200 етт укх йIайхача хана помещене чу белла дагIа йиш йолаш, хIаьта кхоалленаш е низ а бац».

Из бакъдац. Кхоалленаш е торо я цар. Деррига а из гIулакх тесса леладар мара дац.

Колхоза кулгалхоша терко ярга хьежжа мара бергбац ферма болх. Iалаьмате во лелаю цига учет. Доярка мел шура яьккхай ха гIерташ дизза сахьат доаду царех саго. ДукхагIа шура йоаккха доярка малагIа я хац. ДIахаьттача шоаш мел шура яьккхай хац дояркашта. Социалистически ях йоаржаяьяц дояркашта юкъе. ЦIеча уголоке дIачуваьлча даьсса пенаш мара бIаргагуш хIама дац.

ЧIоагIа лоархIаме да хьайбай помещенеш ханнахьа тоаяь яхар. Цу гIулакха а хайра хIама даьдац цига.

— Кастта цемент яхьаргья аьннад тхона, цул тIехьагIа дIайолаергья оаха уж тоае,— аьлар нов. Хатуева. Помещенеш ханнахьа тоаяь яргйолчоа тара дацар цо даь къамаьл.

Кхы дикагIа лелац цига доакъар Iалашдара гIулакх а. ДийттлагIа ди да ферме цхьан кIоага чу силос дIаелла бовла ца могаш уж боахка. Геттара эсала кийчъю йол а. Ферма юххе зIамига цхьа аргIилг мара кхы хIама дац. Зоотехника аргIаш деш латт яхаш дувце а, бакъда, да велалургволаш хIама дац цигар дар а.

Шу чакхдала юхейисача ханага хьежача геттара дукха болх ба ферма къахьегамхоша бе безар. ДIа ца луш тIайиса паччахьалкхен планах йоагIа шура дIа а луш шера йола план кхоачашъе вIаштIехьдаргдолаш цIенхаштта тоабе беза берригa болх.

Цу гIулакха керттера декхар да хIанз доахан даа хIама доацача ца а доажадеш сихха уж чуоттадаь кхаба йиш хургйолаш болх тоабар.

З. ГЕЛИСХАНОВ,
тха собкорр.

ДЕШАЦА А ГIУЛАКХАЦА А

«Горец» яхача совхоза цхьоалагIча отделенера хьайбай ферма совхозе эггара тIехьайисарех лоархIаш яр. Ферме дукхагIча даькъе фух дола доахан доллашехь, дийнахьа, хIара Iатта лоархIам болаш, 6—7 килограмм шура мара яккхацар.

Красни уголоке, хоза тоадаьча цIагIа делкъийга, доахан детта сахьат хьалха гулбелар дояркаш, скотникаш, бетта даьча балхий итог яра духьа. Агитатора — коммуниста Изнауров Албека ше беседа е волалуш дийцар КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советои даь кхайкарал кхоачашдара де дезараш а цу хьакъехьа совхоза коллективо дераш а.

— Доккха паччахьалкхен декхар доал совхоза коллективах, — аьлар Изнаурова. Махулла тоаде деза вай шура яккхара гIулакх. Вай дикагIча дояркаша Аристова Аннаси Мачаева Асмартеи 14 совгIа килограмм шура йоаккх, хIара Iатта лоархIам болаш. Царна тIехьакхе гIерташ хила беза кхыбола дояркаш а. Укх шера вайга дукхагIа хургда мошеи концентрированнии доакъар.

Агитатора бокъонца дашха а доашхаш дийцар КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш тIеи КПСС ЦК, СССР Министрий Совета кхайкарала тIеи белгалдаьха хьайбай продукташ совъяхара наькъаш.

— Цу наькъех воашта хетараш дувцаргда вай, — аьлар нов. Изнаурова.

Цул тIехьагIа хьалгIотт доярка Аристова Анна. Цо дувц шура дукхагIа яккхара шортта дика доакъар Iалашде деза яхаш, «шура Iатта меттах йоах» яха эрсий кица а доаладаь. Цо белгалдоаккх, моша доакъар хан-ханнахьа хьатIакхухьаш ца хилар, доаханна доакъар дехка хьайши нийши ца хилар, иштта кхыдола лоархIамера гIулакхаш.

Шийна Iоткъам беш дола хIамаш дувц доярка Дундаева Зулайс. Аз лелабеш ба 16 етт, йоах цо, царех шиъ Iаьхар бисаб. Из хургдацар вай хьайбай специалисташа искусственни осеменени яра гIулакх эсала леладаь децаре. Цхьаккха а Iаьхар биса етт хила йиш яц вай ферме. ТIаккха дукхагIа хургья хIара Iаттагара йоаккха шура.

Къамаьла юкъевоагIа зоотехник Эльмурзиев Баяли.

— Дуккха хIамаш даьд вай шура дукхагIа яккхара духьа,— йоах цо. — Доахан, дикагIа доажадар духьа, шин группах дийкъад, концентрированни доакъар тел. Воаш тIайийца социалистически декхараш кхоачашдара вай декхарийла да, юкъерча боарамах лоархIаш хIара Iаттагара йоаккхаш йола шура 15 килограммага дIакхоачае. Укх шера вай хьалду доккха кхий, кастта болх бе йолалургйолаш я электродойка. Къаьстта белгалдаккха безам ба са керттердар дика доакъар Iалашдар хилар...

Доярка нов. Беталмирзоева Хазимата аьлар: «Боккха лоархIам болаш да йоаккхача шурий учет дика лелаяр. Ховш хила деза хIара Iатто мел шура лу. Фермана кулгалдераш декхарийла ба из гIулакх даккха мадеззара вIаштIехьдаккха».

ТIеххьара дешаш ше оалаш, агитаторага хьахьежар Хазимат.

Цу къамаьла ше раьза хилара тешал деш санна корта а лостабаь агитатора аьлар: «Вай укхаза гулденнад шура дукхагIа яккхара де дезараш белгалдаха. Цудухьа хIара болхло декхарийла ва, шийна хетачох, шура дукхагIа йоаккхаргйола наькъаш белгалдаха».

Доакъар дукхагIа Iалашдара трактораша шин сменах болх белга вIаштIехьдаккха а кхоачам хиллал моша а гIожа а доакъар Iалашдара къахьега дезилга а дийцар ферма бригадира Ибрагимов Хьасана.

Дикка йIаьхъелар агитатореи дояркашеи яь беседа. Цун керттера маIан дар щура дукхагIа яккхареи шурийга дIадодар лохдареи наькъаш белгалдахар. Ферма болхлоша дика дакъа лаьцар беседа юкъе, партеи правительстваи тIайийца хьайбай продукташ совъяхарах йола решенеш сийленца кхоачашъе безам болаш шоаш хилар хьа а хьокхаш.

С. ИБРИЕВ,
КПСС Урус-Мартана райкома секретарь.

Кастта Ангара тIа хьалъе йолалургья кхоалагIа энергетически гигант — Усть-Илимски ГЭС. Из хьалъелга тIадиллад Братски гидроэлектростанци хьалъяьча гIишлонхой коллектива. Створа районе де деза тохкама балхаш даь доалаш латт, хIаьта наькъаш дехкача болхлоша хIанзале а билла болабаьб тайге бода никъ — Братск-створ-Усть-Илимски ГЭС.

Сурта тIа: хьахьекхай буллаш латтача тIо-наькъа хьалхара километраш.

Н. ПЕРКА сурт.
ТАСС фотохроника.

ДукхагIа металлолом

Металлургически промышленноста хиланза яргйоаца бедал хиларах тарра металлолом Iалашъяра кхы тIа кхоачамаш гучадахар духьа, юртбоахама машинаш хьалъяра планал совгIа 1,5 тонн болат лоаладе аьнна мехкарча металлургаша дIадоладаь пайданера гIулакх хьал а лоацаш, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето, совнархозо, облсовпрофо 1962 шера 20 августа денз 20 сентябре кхаччалца месячник кхайкаду республике мелйолча предприятешкареи организацешкареи металлолом гулъе а дIаяла а.

Месячник кийчдараи чакхдаккхараи центральни комисси вIашагIъеллай. Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела заместитель нов. В. Д. Сухин председатель а волаш, предприятешкеи гIишлонашкеи металлолом мичара лохаргья хьажа а из гулъелгеи дIалулгеи вIаштIехьдаккха а аьнна хоржаш комиссеш я.

Предприятей кулгалхошта, фабрично-заводскойи моттигерчеи профсоюза комитеташтa тIадиллад металлолом гулъяр мел лоархIаме да хойташ болхлойи гIулакхерча наьхеи коллективашта юкъе шерра хьехама болх боаржабелга а металлолом гулъечеи дIалучеи хIара болхлочо дакъа лоацаргдолаш болх вIаштIехьбоаккхилга а.

Месячник чакхдоаккхача хана болх дика барца дукхагIа белгалбаьннача предприятейи гIишлонийи болхлошта совгIат далар духьа премеш оттаяь.

— совнархоза предприятешта: хьалхара цхьа преми 100 сом, шоллагIа кхо преми—хIараяр 75 сом долаш, кхоалагIа пхи преми — хIараяр 30 сом долаш;

— Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета предприятешта: хьалхара цхьа преми 75 сом, шоллагIа ши преми — хIараяр 40 сом долаш, кхоалагIа ши преми — хIараяр 25 сом долаш.

Республика Министрий Совето, совнархозо, облсовпрофо республика массе а предприятереи организацереи болхлой, инженераш, техникаш тIахьех промышленни предприятешкареи бахача наьха коашкареи металлолом гучаяккха, гулъе, дIаяла аьнна кхайкадаьча месячника юкъе хьинаре дакъа лацара.

Н. ИВАНОВ.

Спортах дола хоамаш

Орел яхача городе Ерригроссийски къулбехьарча зона легкоатлетйках йолча яхье дакъа лоацаш хинна «Спартака» вIашагIъелла команда укх деношка цIа кхаьчар.

Йоккха котало яьккхар Грозненски спортсмена В. Чоматова. 1 минутеи 57,5 секундеи 800 метр веддача цо хьалхара моттиг яьккхар. ШоллагIа моттиг яьккхар духьаленаш а йолаш 3 эзар метр веддача Н. Елизарова. Копье дIакхоссара а пятиборье а яхье кхоалагIа моттиг яьккхар В. Зубцовас. Цар массане а«Спартака» общества Российски Совета легкоатлетиках йолча финальни яхье дакъа лаца бокъо яьккхар.

* * *

Нохч-ГIалгIай республика хьалхле яккхара шахматех ловзара ах финал дIайолаеннай Грозне. 30 гаргга дикагIа вола цхьоалагIа разрядник хургва цу турнире. Нохч-ГIалгIай республика хьалхле яккхара турнире дакъа лоацаргда котбаьнараша.

* * *

«Урожай» общества Республикански совета кубок яккхара футболах ловзара финальни матч хилар Грозне. Приз яккхара бола из къовсам дIаболабир 18 команда, хIаьта 2 команда йоацар финалага дIа-м кхачанзар. Уж я Назрановскии Наурскии районий командаш. Ловзар юкъе даххача хана 1 : 1 яр счет. Са а лейа юха ловза болабенначул тIехьагIа. Назрановски футболистий наIарех кхы а ялхазза бургац чу а тохаш, 7 : 1 счет йолаш, котбаьлар Наурцаш.

Р. АЛИМОВ.

КЕПА ТЕХА АРАХИЙЦАД

Нохч-ГIалгIай АССР-ра книжни издательства арахийцад «Коммунистически къахьегама коталон наькъ тIа» яха брошюра.

Из брошюра яздьраш ба Грозненски къахьегама ЦIеча байракха орден лелаеча нефтяной института КПСС исторе кафедра хьехархой: М. С. Логинова, Е. П. Киреев, Н. И. Литвиненко, Л. М. Петренко, Г. Ф. Муравьев, В. П. Баулин, Л. А. Аллахвердян.

Цу тIа ювц «Красный молот» заводе сийлен цIи яккхара яхье яьннача коллективайи коммунистически къахьегама ударникийи балха говзал.

Дуккхача наха пайдане хургдолаш брошюра да из.

Н. ИВЛЕВ.

ХОАМ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо 1962 шера 21 августа арадаьннача ший указаца соцам баьб шозлагIа хержача Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета ийслагIа сесси 1962 шера 30 августа город Грозне гулъе, аьнна.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре.

Йоккха зал — **«Салоникера патриоташ».**

Долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗIамига зал № 1 — **«Хьа ца лаьцар къу вац».**

Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.

ЗIамига зал № 2—**«Фанфан Тюльпан».**

Долалу: 9, 1, 5, 9.

«Мистер Питкин моастагIашта юкъе».

Долалу: 11, 3, 7.

ЗIамига зал № 3—**«Дезал боацаш».**

Долалу: 9.30, 11.30, 1.30, 3.30, 5.30, 7.30; 9.30.

Родина яхача кинотеатре.

«Майра салте Швейк».

Долалу: 9, 1, 5, 7.

«Швейка фронте».

Долалу: 11, 3, 9.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовикий улица, 15, **Телефонаш:** редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48, партийни вахареи, экономикаи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91;

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3.

Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

СФ05108. Заказ № 4513.